

H.P. BLAVATSKY EN DE SPR

Een onderzoek van het
Hodgson Rapport uit 1885

VERNON HARRISON

H.P. BLAVATSKY
en de SPR

H.P. BLAVATSKY en de SPR

Een onderzoek van het Hodgson Rapport uit 1885

door
Vernon Harrison, Ph.D.

Lid van The Society for Psychical Research
LONDEN, ENGELAND

Theosophical University Press Agency
Den Haag

Oorspronkelijke titel:
H.P. Blavatsky and the SPR
An Examination of the Hodgson Report of 1885

Vernon Harrison
H.P. Blavatsky en de SPR
Een onderzoek van het Hodgson Rapport uit 1885

ISBN 978-90-70328-99-3, E-boek

Nur 720

Trefwoorden: theosofie, esoterie

Dit boek waarop copyright bestaat, mag kosteloos worden gedownload om het off-line te lezen, maar mag in geen enkele vorm of op geen enkele manier – elektronisch, mechanisch, of door middel van fotokopieën, of opnames, of op een andere manier – voor commerciële of andere doeleinden worden gereproduceerd en/of gedistribueerd, zonder eerst toestemming aan Theosophical University Press Agency te vragen.

© 2011 Theosophical University Press Agency
Daal en Bergselaan 68, 2565AG Den Haag
+31 (0)70 3231776
www.theosofie.net / info@theosofie.net

Inhoud

Over dit boek	vii
Dankbetuiging	xv
DEEL 1	
J'Accuse:	3
Een onderzoek van het Hodgson Rapport uit 1885	
DEEL 2	
J'Accuse d'autant plus:	39
Een verdere studie van het Hodgson Rapport	
Antwoorden op kritiek	65
Mening	71
Affidavit (Engelse tekst)	75
Beëdigde verklaring (vertaling)	81
Over de schrijver	87

Over dit boek

BLAVATSKY, HELENA PETROVNA, geboren Helena Petrovna Hahn, 1831-1891, Russische theosofo. Zij . . . stichtte de Theosophical Society in New York [in 1875]. De bovennatuurlijke verschijnselen die zij teweegbracht werden (in 1885) door de Society for Psychical Research in Londen als bedrog bestempeld.

– *Reader's Digest Universal Dictionary*,
herdruk met wijzigingen, 1994

Deze bewering, typerend voor vele, is wat de feiten betreft letterlijk juist. De schade die erdoor wordt aangericht ligt niet in wat er is gezegd, maar in wat onuitgesproken blijft. Zoals Patience Worth passend zegt:

De halve waarheid is een vriend van de leugen.

Het 'RAPPORT VAN DE COMMISSIE AANGESTELD OM DE VERSCHIJNSELEN TE ONDERZOEKEN DIE VERBAND HOUDEN MET DE THEOSOPHICAL SOCIETY' verscheen in 1885 in de *Proceedings of the Society for Psychical Research*, Deel 3 (december 1885), blz. 201-400. Het wordt gewoonlijk het Hodgson Rapport genoemd omdat het overgrote deel ervan werd geschreven door R. Hodgson; maar zijn meningen werden onderschreven door E. Gurney, F.W.H. Myers, F. Podmore, H. Sidgwick, Mw. Sidgwick en J.H. Stack. Het brandmerkte Mw. H.P. Blavatsky, stichtster van de Theosophical Society, als 'een van de meest begaafde, vindingrijke en interessante bedriegers in de geschiedenis'. Deze opvatting wordt nog steeds in brede kring geaccepteerd, hoewel het waarschijnlijk is dat maar enkelen ooit het Hodgson Rapport kritisch en in detail hebben gelezen, en nog minder mensen hebben geprobeerd de conclusies ervan te controleren. Naast tal van andere beschuldigingen verklaart het Hodgson Rapport dat Mw. Blavatsky zelf met een verdraaid handschrift bepaalde brieven heeft geschreven die gewoonlijk de Mahatma Brieven worden genoemd, en dat ze betrokken was bij bedrog en het vervalsen van geschriften op indrukwekkende schaal.

Hoewel veel van het bewijsmateriaal dat op dit geval betrekking heeft verloren is gegaan en alle getuigen allang zijn gestorven, worden veel van

de Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett bewaard in de British Library waar ze kunnen worden ingezien. *Die brieven vormen direct bewijsmateriaal*. Een studie van deze originelen, aangevuld met een gedetailleerd onderzoek van een authentieke set van 1323 kleurendia's die daarvoor werd gereedgemaakt en geleverd door de British Library, heeft aangetoond dat er ernstige tekortkomingen zijn in de methoden, waarnemingen, redeneringen en conclusies van Hodgson.

Dit boek bestaat uit twee delen. Deel 1 bevat een herdruk van mijn eerdere artikel getiteld 'J'accuse', gepubliceerd in het *Journal of the Society for Psychical Research*, Deel 53, No. 803 (April 1986), blz. 286-310, plus een paar voetnoten ter verduidelijking. Dit is in hoofdzaak een studie van het Hodgson Rapport zelf, aangevuld met een zo gedetailleerd mogelijke studie van de Mahatma Brieven als de tijd en de gelegenheid om de British Library te bezoeken toelieten. Het wordt hier opnieuw uitgebracht, omdat het *Journal of the Society for Psychical Research* geen grote verspreiding heeft buiten de SPR en enkele bibliotheken.

Deel 2 beschrijft werk dat na 1986 is verricht en doet verslag van de bevindingen van een microscopisch onderzoek, regel voor regel, van elk van de 1323 kleurendia's afzonderlijk in de set van de British Library. Verschillende bladzijden van die documenten worden in dit boek weergegeven. Hodgson gaf geen enkele afbeelding van de zogenaamde bezwarende Blavatsky-Coulomb brieven, die hij zo belangrijk vond; en de enige voorbeelden van de Mahatma Brieven die in zijn rapport worden gegeven zijn fragmenten, voor het grootste deel geïsoleerde lettertekens, uit hun context gerukt en ontleend aan documenten die voor het grootste deel noch kunnen worden geïdentificeerd noch precies worden gedateerd.

In 'J'accuse' schreef ik: 'terwijl Hodgson bereid was elk bewijs te gebruiken, hoe onbeduidend of twijfelachtig ook, om HPB verdacht te maken, negeerde hij alle bewijsmateriaal dat in haar voordeel zou kunnen worden gebruikt. Zijn rapport staat vol tendentieuze beweringen, vermoedens die hij presenteerde als feiten of waarschijnlijke feiten, onbevestigde verklaringen van niet met naam genoemde getuigen, willekeurig geselecteerd bewijsmateriaal en volslagen onjuistheden.' Als dit overdreven lijkt, dan antwoord ik dat nu ik de gelegenheid heb gehad om het Hodgson Rapport te herlezen in het licht van het harde bewijsmateriaal waarover we nu nog beschikken (dat zijn de Mahatma Brieven bewaard in de British Library), het Hodgson Rapport nog slechter is dan ik had gedacht. Het Hodgson Rapport is niet, zoals men in brede kring meer

dan een eeuw heeft geloofd, een model voor hoe onpartijdig en nauwgezet onderzoek zou moeten zijn: het is het werk van een man die zijn conclusies in een vroeg stadium van zijn onderzoek heeft bereikt, en daarna het bewijsmateriaal selecteerde en verdraaide en niet aarzelde om gebrekkige argumenten te gebruiken om daarop zijn stelling te baseren.

Mijn conclusies op basis van dit onderzoek luiden:

TEN EERSTE: Het Hodgson Rapport is geen wetenschappelijke studie. Het is meer als het requisitoir van een officier van justitie die alleen is geïnteresseerd in bewijsmateriaal, hoe twijfelachtig ook, dat zijn opvattingen kan dienen. Hodgson laat zien dat hij of onwetend was van of minachting had voor de basisbeginselen van het Engelse recht – en de rest van de Commissie leek niet veel beter. Zoals gezegd, hij citeert mondelinge en onbevestigde uitspraken van niet met naam genoemde getuigen; hij citeert documenten die in zijn rapport niet worden weergegeven en niet zijn te identificeren; hij presenteert vermoedens als vastgestelde feiten; en hij laat zijn handschriftkundigen van mening veranderen tot ze de antwoorden geven die hij verlangt. Er werd nooit overwogen of misschien iemand anders dan HPB de Mahatma Brieven kon hebben geschreven. Alleen al deze lijst van ernstige overtredingen zou het Hodgson Rapport voor het gerecht ontoelaatbaar maken.

TEN TWEEDE: In de gevallen waarin het mogelijk was om de beweringen van Hodgson te controleren aan de hand van het directe getuigenis van de Brieven die in de British Library zijn bewaard, blijken zijn uitspraken of onjuist of in de context van geen betekenis te zijn. Hij doet drie hoofd-uitspraken waarop zijn stelling berust dat Mw. Blavatsky de Mahatma Brieven zelf heeft geschreven met als doel om bedrog te plegen. Ik vat deze als volgt samen:

(i) Dat er duidelijke tekenen zijn van een ontwikkeling in het handschrift van KH, waarbij verschillende sterke overeenkomsten met het gewone handschrift van Mw. Blavatsky geleidelijk werden weggewerkt;

(ii) Dat speciale vormen van letters die eigen zijn aan het gewone handschrift van Mw. Blavatsky, en niet aan het handschrift van KH, soms in dat van laatstgenoemde voorkomen;

(iii) Dat er bepaalde heel opvallende eigenaardigheden van het gewone handschrift van Mw. Blavatsky overal voorkomen in het handschrift van KH.

De eerste twee zijn aantoonbaar onjuist; de derde zou op veel andere schrijvers kunnen slaan en wijst niet uitdrukkelijk op HPB als schrijver met uitsluiting van alle andere mogelijke schrijvers. Deze volslagen onjuistheden samen met de procedurefouten maken het voor mij onmogelijk om die delen van het Hodgson Rapport die ik op grond van directe bewijsstukken *wel* kan verifiëren, als een eerlijke en onpartijdige weergave van de feiten te accepteren. Nu dit het geval is, kan men mij misschien vergeven dat ik de rest van het Hodgson Rapport, waarvoor het ondersteunende bewijsmateriaal uit de eerste hand niet langer beschikbaar is, met argwaan beschouw.

TEN DERDE: De handschriften van KH en M roepen onbeantwoorde vragen op over de vraag of ze op de gewone manier op papier werden geschreven met pen en inkt (of met blauw potlood). Deze vragen hebben betrekking op

(i) De bijzondere streepjes die met een technische precisie in sommige brieven naar het schijnt met een blauw potlood zijn aangebracht;

(ii) De geringe mate waarin inkt zelfs in de dunste soorten papier is getrokken;

(iii) Woorden die met een inktverwijderaar schijnen te zijn uitgewist, waarbij noch een vlek noch een verruwing van het papier werd achtergelaten;

(iv) De verdraaiingen op sommige bladzijden van het handschrift die overigens alle kenmerken dragen van het echte handschrift van KH. De meest in het oog lopende daarvan zijn de overdreven dwarsbalken van de letter t die men aantreft in enkele van de latere brieven van KH.

Al deze punten wijzen erop dat de brieven die we hebben kopieën zijn, gemaakt door een onbekend proces, in plaats van oorspronkelijke documenten, maar alleen laboratoriumonderzoek kan daarover uitsluitsel geven. Ik heb er lang naar gestreefd om een of andere niet-destructieve laboratoriumtest te laten verrichten, maar zonder succes; en ik ben bang dat het onwaarschijnlijk is dat er in de toekomst toestemming zal worden verleend om dat soort werk te doen.

TENSLOTTE: Ik zie *geen bewijs voor een gemeenschappelijke oorsprong* van de handschriften van KH en M en het gewone handschrift van HPB dat zij gebruikte als ze bij haar volle bewustzijn was. Dat wil zeggen, ik zie geen

bewijs dat de Mahatma Brieven door Mw. Blavatsky werden geschreven in een verdraaide vorm van haar gewone handschrift die zij maakte om bedrog te plegen. Wat misschien uit haar handen kwam terwijl ze in transe, dislokatie, of in een andere vorm van gewijzigd bewustzijn verkeerde, is een andere zaak; maar wat op die manier is geschreven kan niet worden aangemerkt als hetzij fraude of bedrog.

Als er onvoldoende bewijsmateriaal is in de zin van de wet, moet een zaak worden ingetrokken; want volgens de Engelse wet is iemand onschuldig tenzij wordt bewezen dat hij schuldig is en een 'niet bewezen' oordeel is niet toegestaan. Bedenk dat de aanklacht tegen HPB – gemaakt door Hodgson – was dat ze een begaafde maar niettemin een gewone oplichter en bedrieger was.

Ik heb dit werk gedaan gedreven door een sterk gevoel van de noodzaak van RECHTVAARDIGHEID. Dit is een begrip dat buiten het bereik schijnt te liggen van sommige parapsychologen en onderzoekers van paranormale verschijnselen. Mediamieke mensen zijn niet alleen maar voorwerpen die men kan gebruiken voor 'experimenten'. Met een blijvende schade die door een overhaast en onjuist oordeel in hun leven kan worden aangericht, moet altijd rekening worden gehouden.

In mijn werk word ik vaak opgeroepen om advies te geven bij de verdediging van twijfelachtige figuren waarvan sommigen misschien gevangenisstraffen hebben uitgezeten. Het feit dat zij een 'strafblad' hebben betekent niet dat zij door dat feit kunnen worden veroordeeld voor iedere aanklacht die daarna tegen hen kan worden ingediend. Ze kunnen niet worden veroordeeld 'op grond van verdenking'. Elk oordeel moet zijn gebaseerd op het beschikbare bewijsmateriaal dat op die zaak betrekking heeft en niet op iemands voorgeschiedenis.

H.P. Blavatsky stond niet bekend als misdadiger en had niet in de gevangenis gezeten. Toch werd toegestaan dat Hodgson optrad zowel als getuige-deskundige en als openbare aanklager. Er was geen verdediging, geen kruisverhoor van de door Hodgson uitverkoren getuigen of het oproepen van getuigen die hij had verworpen, geen rechter en geen jury. De gemeenste misdadiger kan in de rechtszaal een eerlijker behandeling verwachten dan ooit aan Mw. Blavatsky was verleend door de SPR; en men heeft toegelaten dat het Hodgson Rapport tot een van de heiligste van alle heilige koeien van de SPR is geworden, zoals ik heb ontdekt.

Ik ben lid geworden van de SPR in 1937 en ben sindsdien continu lid

ervan geweest. Daardoor zal ik een van de oudste leden van die Society zijn. De laatste jaren heb ik regelmatig bijdragen geleverd aan het tijdschrift van de Society en aan één deel van de *Proceedings*. Ik ben lid geworden van de SPR als jongeman in de hoop dat zij antwoorden kon geven op die eeuwenoude problemen: het waarvandaan, het waarheen, het waarom. Mijn ervaring is dezelfde als die van Omar Khayyám, zoals weergegeven in de beroemde strofen van Fitzgerald:

Nog jong bezoek ik vurig op tal van momenten
 Dokter en heilige, hoor allerlei argumenten
 Daarover en meer; maar vaker steeds:
 Door dezelfde deur ga ik naar buiten
 Als waardoor ik naar binnen treed.
 Het zaad van wijsheid zaai ik bij hen
 Om het te laten groeien werk ik met eigen handen:
 Dit uiteindelijk is de oogst die ik vind –
 'Ik kom als water, en vertrek als de wind.'

En toch, ondanks het droge karakter van zoveel van de publicaties van de SPR, heeft de Society mij vier uitstekende leermeesters gegeven die een grote invloed op mijn ontwikkeling hebben gehad. Zij hebben mij nooit gekend, maar ik herinner me hen met grote genegenheid en dankbaarheid: C.D. Broad, H.H. Price, R.H. Thouless en G.N.M. Tyrrell.

Ik ben geen lid van de Theosophical Society, hoewel ik de drie beginselen kan onderschrijven waarop zij is gebaseerd.* Ik heb veel van de theosofische literatuur gelezen, van verschillende groeperingen, maar ik weet niet hoeveel ervan misschien waar is. Sommige theosofische leringen vind ik echter nuttig om feiten te verklaren waarvoor ik geen andere verklaring heb. Tot de denkbeelden die ik heb overgenomen behoren: de zevenvoudige aard van de mens; het verschil tussen de individualiteit en de persoonlijkheid; het blijven bestaan en het tot activiteit wekken van kāma-mānasische schillen; en karma en wedergeboorte. H.P. Blavatsky is voor mij een schrijfster en bron van ideeën; en zij heeft haar plaats naast

*1) Het vormen van een kern van universele broederschap van de mensheid, zonder onderscheid van ras, geloof, kaste of kleur;

2) Het bestuderen van oude en hedendaagse religies, filosofieën, en wetenschappen, en het aantonen van het belang van die studie; en

3) Het onderzoeken van de onverklaarde wetten van de natuur en de vermogens die latent in de mens aanwezig zijn.

George Berkeley, bisschop van Cloyne; Swedenborg; Swedenborgs oneerbiedige leerling, William Blake; en Carl Jung.

H.P. Blavatsky schreef: 'hij die hoort dat een onschuldig iemand wordt belasterd, of het een broedertheosoof is of niet, en niet zijn verdediging op zich neemt zoals hij zichzelf zou verdedigen – is geen theosoof (*Lucifer*, november 1887). Misschien ben ik volgens dit criterium een theosoof.

De resultaten van dit onderzoek, dat meer dan vijftien jaar in beslag heeft genomen, worden nu aangeboden in de hoop dat toekomstige biografen van Mw. H.P. Blavatsky, de samenstellers van naslagwerken, encyclopedieën en woordenboeken, alsmede het publiek in het algemeen, gaan inzien dat het Hodgson Rapport niet model staat voor een onpartijdig onderzoek zoals gedurende de laatste honderd jaar vaak werd beweerd. Het vertoont gebreken en is onbetrouwbaar; en de opmerkingen en conclusies van Hodgson moeten voor een groot deel met een korreltje zout worden genomen.

In dit licht dient men de zaak Helena Petrovna Blavatsky opnieuw te bekijken. Ze verdient niet minder.

VERNON HARRISON

21 maart 1997

Dankbetuiging

Veel dank ben ik verschuldigd aan de Society for Psychical Research voor toestemming om 'J'accuse' als Deel 1 van deze studie te herdrukken; en aan de British Library voor toestemming om kleurenfoto's af te drukken van de Mahatma Brieven (Additional MSS 45284, 45285, 45286).

Figuren 5 en 8 zijn herdrukt met toestemming van *You Are What You Write* door Huntington Hartford, uitgegeven door Peter Owen Limited, Londen, 1975.

Ik ben de beheerders van het Brits Museum zeer erkentelijk voor hun toestemming om de gegevens aan te halen over Richard Sims, voormalig stafid van het museum, die werden verstrekt door de archivaris.

Ik ben ambassadeur John S. D. Eisenhower dankbaar dat hij zo vriendelijk was mij een mooi voorbeeld van het handschrift van wijlen president Eisenhower te lenen.

Ik heb waardevolle informatie verkregen in privé-brieven van Anita Atkins, wijlen Walter A. Carrithers Jr., en Michael Gomes. Naar hun bijdragen wordt in de tekst verwezen.

Michael Gomes heeft onafhankelijk onderzoek gedaan naar de originelen van de Blavatsky-Coulomb brieven en bevestigt dat ze door Coues nooit werden gebruikt om zich te verdedigen en dat ze nu verloren zijn gegaan. Het bewijs dat deze brieven inderdaad vervalsingen waren – en dat als gevolg daarvan het getuigenis van de Coulombs heel onbetrouwbaar was – is nu heel sterk. Hodgson accepteert het getuigenis van de Coulombs zonder eraan te twifelen, en als dit getuigenis niet serieus moet worden genomen, stort een groot deel van zijn zaak ineen.

Walter Carrithers heeft in detail de tegenstrijdige verklaringen, gemaakt door Hodgson en Mw. Coulomb in verband met de 'schrijn' en betreffende andere middelen, die zouden zijn gebruikt bij het voortbrengen van verschijnselen, onderzocht, maar ik heb niet gepoogd dat aspect van de zaak in dit boek te onderzoeken.

Ik bedank de archivaris van de Theosophical Society, Pasadena, voor het langdurig uitlenen van de set van 1323 kleurendia's van de Mahatma Brieven die voor het eerst werden uitgegeven in de jaren twintig door A. Trevor Barker, en de Theosophical University Press voor het publiceren van mijn bevindingen.

Tenslotte, maar niet in het minst, ben ik Elsie, bijna vijftig jaar lang mijn vrouw en voortdurende metgezel, altijd dankbaar; zonder haar steun en begrip is het onwaarschijnlijk dat deze artikelen ooit zouden zijn geschreven.

DEEL 1

J'accuse

QUI VULT CAEDERE CANEM FACILE INVENIT FUSTEM
(Wie een hond wil slaan vindt gemakkelijk een stok)

DEEL 1

J'accuse*

Een onderzoek van het Hodgson Rapport uit 1885

Aantekening van de redactie bij het artikel 'J'accuse'
van Vernon Harrison

In december 1885 publiceerde The Society for Psychical Research [SPR] het 'Rapport van de commissie aangesteld om de verschijnselen te onderzoeken die verband houden met de Theosophical Society.' De commissie bestond uit: E. Gurney, F.W.H. Myers, F. Podmore, H. Sidgwick, J.H. Stack, R. Hodgson en Mw. H. Sidgwick. Het grootste deel van deze publicatie bestond uit het verslag geschreven door Richard Hodgson die in opdracht van de Society naar India was gegaan om de activiteiten van Mw. Helena Petrovna Blavatsky, medestichter met kol. H.S. Olcott, in 1875, van de Theosophical Society, nader te onderzoeken. Aan Mw. Blavatsky werden een verscheidenheid aan paranormale verschijnselen toegeschreven maar de commissieleden beschuldigen haar in hun conclusies van grove fraude en noemen haar een bedriegster. Hoewel er herhaaldelijk op is gewezen dat de SPR als organisatie geen meningen heeft, acht men haar in het algemeen verantwoordelijk voor het onderschrijven van het 'Hodgson Rapport' (zoals we het rapport als geheel hierna zullen noemen), en staat zij dus erom bekend Mw. Blavatsky te veroordelen. Leden van de Theosophical Society hebben natuurlijk aanstoot genomen aan deze smet die op de goede naam van hun stichtster werd geworpen en hebben de conclusies van het rapport herhaaldelijk betwist. Walter A. Carrithers, niet lid van de Theosophical Society maar gedurende lange tijd lid van de SPR heeft uitgebreid over deze zaak geschreven; gedeelten daarvan zijn uitgegeven onder het pseudoniem 'Adlai Waterman'; hij heeft jarenlang campagne gevoerd om het bestuur van de SPR in het openbaar het Rapport te laten verwerpen. In april 1983 gaf Leslie Price, lid van de SPR Library Committee en sinds januari 1985 redacteur van het nieuwe kwartaalblad Theosophical History, één van de

*'J'accuse' [Ik beschuldig] – titel van de beroemde open brief van Emile Zola aan de president van de Franse Republiek over de zaak Dreyfus.

SPR lezingen getiteld: 'Madame Blavatsky Unveiled?' (dat begin 1986 door het Theosophical History Centre zal worden gepubliceerd) waarin ook hij de methoden en argumenten van Hodgson bekritiseert. In dit nummer van ons tijdschrift, dat bijna precies honderd jaar na publicatie van het Hodgson Rapport verschijnt, zijn we verheugd, in het belang van de waarheid en eerlijkheid, en om elk ongenoegen dat misschien door ons is gewekt weer goed te maken, hier een kritische analyse te publiceren door een handschriftkundige. Zijn expertise is in dit geval van bijzonder belang omdat een groot deel van het Hodgson Rapport het auteurschap betreft van bepaalde brieven die volgens Hodgson door Mw. Blavatsky zelf waren vervalst. Dr. Vernon Harrison, voormalig president van de Royal Photographic Society, was tien jaar lang researchmanager bij Thomas De La Rue, drukker van bankbiljetten, paspoorten, postzegels, enz., zodat er op het gebied van vervalsingen waarschijnlijk niet veel is wat hij niet weet. Hij is geen lid van de Theosophical Society maar is al heel lang lid van de SPR. Of de lezers het met zijn conclusies eens zijn of niet, we zijn verheugd hem hierbij de gastvrijheid van onze kolommen aan te bieden en we hopen dat hierna theosofen, ja allen die geven om de reputatie van Helena Petrovna Blavatsky, ons in een wat vriendelijker licht zullen zien.

– DE REDACTEUR [John Beloff, Ph.D.]

Het 'RAPPORT VAN DE COMMISSIE AANGESTELD OM DE VERSCHIJNSELEN TE ONDERZOEKEN DIE VERBAND HOUDEN MET DE THEOSOPHICAL SOCIETY' (gewoonlijk het Hodgson Rapport genoemd) is het meest beroemde en controversiële rapport dat door de Society for Psychical Research is gepubliceerd. Het oordeelt over Mw. H.P. Blavatsky, de stichtster van de theosofie; en de slotzin in de 'Verklaring en Conclusies van de Commissie' is in het ene na het andere boek, in de ene na de andere encyclopedie, geciteerd, zonder enige aanwijzing dat deze onjuist zou kunnen zijn. Ze luidt:

Wat ons betreft, wij zien haar noch als spreekbuis van verborgen zieners, noch als een gewone avonturierster; wij menen dat zij het recht heeft verkregen in onze herinnering te blijven voortleven als een van de meest begaafde, vindingrijke en interessante bedriegers in de geschiedenis.

– blz. 207

Jarenlang werd Hodgson voorgesteld als een voorbeeld van een volmaakte onderzoeker van paranormale verschijnselen, en zijn rapport als een model voor wat een rapport op het gebied van paranormaal onderzoek zou moeten zijn.

Ik zal aantonen dat het Hodgson Rapport integendeel een hoogst een-

zijdig document is dat geen enkele aanspraak op wetenschappelijke onpartijdigheid kan maken. Het is het requisitoir van een officier van justitie die niet aarzelt bewijsmateriaal te selecteren zodat het in zijn kraam te pas komt, en daarbij alles negeert en weglaat dat zijn stelling dreigt tegen te spreken. De verdediging werd nooit gehoord.

Ik doe in dit artikel geen poging om te bewijzen dat Mw. Blavatsky onschuldig was aan de beschuldigingen die tegen haar werden geuit. Nadat zoveel tijd is verlopen, en nu alle getuigen dood zijn en veel van het bewijsmateriaal verloren is gegaan of vernietigd, zou dat moeilijk zo niet onmogelijk zijn. Evenmin probeer ik vast te stellen wie de auteur was van de *Mahatma Brieven* of probeer ik de inhoud ervan op haar waarde te schatten. Dat zou een fascinerende maar buitengewoon moeilijke taak zijn. Mijn huidige doel is beperkter: aan te tonen dat de zaak tegen Mw. Blavatsky in het Hodgson Rapport NIET BEWEZEN is.

GESCHIEDENIS

Mw. Blavatsky's onenigheid met de onderzoekers van paranormale verschijnselen begon met de Coulomb-zaak. Dit is vele keren vanuit verschillende invalshoeken beschreven, en ik hoef hier slechts de gebeurtenissen te schetsen. Het schijnt dat HPB en Mw. Coulomb elkaar voor het eerst ontmoetten in Caïro rond 1871. De Coulombs raakten bankroet, moesten vertrekken, en doken op in Bombay in 1880, zonder een cent op zak en zonder een dak boven hun hoofd, en ze deden een beroep op HPB om hulp. Ze verleende hen onderdak en gaf hen vertrouwensposities. Mw. Coulomb werd huishoudster en haar echtgenoot trad op als manusje-van-alles.

Op 20 februari 1884 vertrokken HPB en kolonel Olcott naar Europa, en vertrouwden het bestuur van de Theosophical Society toe aan een raad van toezicht. In maart bevond de raad van toezicht de Coulombs schuldig aan ernstig wangedrag. Ze werden op 14 mei ontslagen.

Daarna horen we van hen in het *Madras Christian College Magazine*. Een keuze uit brieven werd daarin gepubliceerd, die als ze echt waren en juist werden geïnterpreteerd, zouden bewijzen dat Mw. Blavatsky en de Coulombs hadden samengespannen bij het plegen van bedrog. HPB beweerde dat de brieven, tenminste delen ervan, vervalsingen waren. Bovendien was er een vervalste brief waarvan werd gezegd dat deze door dr. Hartmann aan Mw. Coulomb was geschreven, gedateerd 28 april 1884; volgens kolonel Olcott bereikte deze hem enige weken later in een

envelop geadresseerd in een onbekend handschrift en met het poststempel Madras, maar de vervalser is onbekend.

Terwijl hij in Engeland was, legde kolonel Olcott vriendschappelijke contacten met belangrijke leden van de Society for Psychical Research die geïnteresseerd waren in verslagen van verschijnselen teweegebracht door HPB, en in mei 1884 stelde het bestuur van de SPR een commissie aan om het bewijs voor de beweerde verschijnselen te onderzoeken. De leden van deze commissie waren: E. Gurney, F.W.H. Myers, F. Podmore, Henry Sidgwick, en J.H. Stack – hieraan werden later toegevoegd Mw. Sidgwick en R. Hodgson. De commissie kon Mw. Blavatsky, kolonel Olcott, Mohini M. Chatterji en Sinnett onderzoeken. Het resultaat van hun onderzoek werd gepubliceerd in het *Eerste Rapport van de Commissie*, uitgegeven in 1884 als privé-informatie alleen voor leden van de SPR. Ik heb geen bezwaren tegen dit rapport. Het schijnt dat dit onderzoek hoffelijk is uitgevoerd en tenslotte wist de commissie niet wat ze ervan moest denken. De beschreven verschijnselen schenen zo opmerkelijk te zijn en buiten de gewone ervaringen te liggen dat ze alleen met grote terughoudendheid konden worden geaccepteerd; aan de andere kant was het aantal getuigen en de kracht van hun getuigenis zodanig dat het bewijsmateriaal niet gemakkelijk kon worden verworpen. Ze besloten dat dit een goede zaak was voor nader onderzoek.

Dat verdere onderzoek werd verricht door Richard Hodgson tijdens een bezoek van drie maanden aan India. Het uiteindelijke *Rapport van de Commissie*, uitgegeven in de *Proceedings*, Deel IX, december 1885, is praktisch een rapport van Hodgson, omdat de rest van de commissie niet veel meer deed dan zijn conclusies automatisch goedkeuren. Ze deden geen poging om de in het oog lopende procedurefouten te corrigeren of de bevindingen van Hodgson kritisch te controleren.

DE BLAVATSKY-COULOMB BRIEVEN

De Blavatsky-Coulomb brieven uitgegeven door het *Christian College Magazine* zijn van groot belang omdat ze, *als* ze echt zijn en *als* ze zijn wat ze schijnen te zijn, bewijzen dat HPB betrokken was bij frauduleuze praktijken; en dan hoeven we niet verder te gaan. Er schijnen maar twee mogelijkheden te zijn:

(a) dat HPB zich bezighield met fraude op een gigantische schaal, waarbij een aantal medeplichtigen was betrokken, en door de Coulombs met walging werd aangeklaagd;

(b) dat de Coulombs de bezwarende brieven vervalsten om de val van HPB te bewerkstelligen.

Als we die alternatieven beschouwen, moeten we de mogelijke motieven van de verschillende partijen in onze overweging betrekken.

Als HPB zich bezighield met fraude op grote schaal met veel medeplichtigen, dan had zelfs Hodgson moeten toegeven dat geen van de gebruikelijke motieven voor fraude van toepassing waren. Het beste wat hij kon aanvoeren was dat ze een Russische agent was die tot doel had om 'bij de plaatselijke bevolking zoveel mogelijk onvrede over de Britse heerschappij aan te kweken en ze daarin aan te moedigen'. In de jaren tachtig van de 20ste eeuw wanneer men twee Russische agenten voor een stuiver kan krijgen, gaat dit argument niet op: er zijn effectievere manieren om de Russische belangen in Afghanistan te bevorderen dan door het schrijven van *Isis Ontsluierd* of het vervalsen van de Mahatma Brieven.

Als daarentegen de Coulombs de brieven hebben vervalst, is hun motief duidelijk: het primitieve en krachtige motief *wraak*. Toen ze in diskrediet waren ontslagen, hadden ze zowel hun thuis als hun werk verloren.

Het punt waar ik de nadruk op leg is dat, als Mw. Blavatsky verdacht was, de Coulombs dat ook waren. De juiste procedure vereist dat de *bezwarende gedeelten* van de Blavatsky-Coulomb brieven in het rapport moeten worden weergegeven samen met erkende voorbeelden van het handschrift van Mw. Blavatsky, Dhr. Coulomb en Mw. Coulomb. Dit werd nooit gedaan; en het ontbreken ervan is onvergeeflijk. We moeten er ook op wijzen dat Mw. Coulomb in moderne terminologie een 'supergrass'* was; en met het accepteren van het getuigenis van dat soort mensen dient men voorzichtig te zijn.

Het is nu zo goed als zeker dat de originelen van de bezwarende Blavatsky-Coulomb brieven zijn vernietigd. Ze zijn niet in het archief van het Christian College in Madras, en evenmin in het archief van de Theosophical Society in Adyar. Ik ben veel dank verschuldigd aan Anita Atkins uit New York voor de volgende informatie:

Degene die het laatst in het bezit was van de HPB-Coulomb brieven was prof. Elliott Coues, wetenschapper aan het Smithsonian Institute, en ex-theosoof, die zich tegen HPB keerde, en in 1890 een meedogenloos lasterlijk arti-

*['Grass': Brits jargon. Een informant, vooral een politie-informant. 'Supergrass': Een lid van een criminele bende die een politie-informant over de anderen wordt en in ruil daarvoor concessies verwacht. – V.H.]

kel van 7 kolommen over haar schreef in de *New York Sun*. HPB daagde hem voor het gerecht wegens smaad; uit het onderzoek van de *Sun* en dat van hun advocaten bleek dat HPB was belasterd, en men stond op het punt haar een schadevergoeding uit te keren, toen ze stierf. Volgens de wetgeving in New York betreffende smaad was de zaak daarmee gesloten. Maar de *Sun* heeft niettemin openlijk en als redactie het artikel herroepen.

In deze periode toen Coues de aanklacht aanvocht, kocht hij de Coulomb brieven via een vertegenwoordiger van Schotse zendelingen in India. Ik ben in het bezit van een fotokopie van zijn cheque. Hij bevindt zich in het Coues-archief van de State Historical Society van Wisconsin, Madison, Wisconsin. Ik heb een microfilm van al zijn documenten over theosofie en aanverwante zaken. De Coulomb brieven zijn NIET in het archief. Coues' doel bij het verwerven van de brieven was om bewijs te verkrijgen voor zijn verdediging in het proces tegen HPB, en te bewijzen dat ze een bedriegster was. Zijn vrouw was miljonair, en hij kon dus over alle mogelijke deskundigheid beschikken om HPB ten val te brengen, als deze brieven echt zouden zijn.

Maar, er heerste volledige stilte – hij heeft nooit gezegd dat hij ze bezat. Hij heeft ze of tijdens zijn leven vernietigd, of heeft aan zijn erfgenamen instructies achtergelaten om ze te vernietigen.

Walter A. Carrithers kan hieraan toevoegen:

Ongeveer in 1948 verkreeg ik een kopie van het testament van prof. Coues, en begon zijn nog in leven zijnde nazaten op te sporen – om dan te vernemen dat een van hen, die toen pas was gestorven, in de open haard had geworpen wat werd omschreven als 'veel brieven' ogenschijnlijk geschreven door Mw. Blavatsky; en zijn woonplaats Palo Alto lag maar een stukje noordelijker [in de staat Californië] dan Fresno (zodat ik hem elke dag had kunnen opzoeken en de brieven had kunnen identificeren *vóór* ze werden vernietigd!)

Het indirecte bewijs dat de Blavatsky-Coulomb brieven na onderzoek door een expert vervalsingen zouden blijken te zijn is sterk.

Er wordt niet één facsimile van een van de bezwarende brieven gegeven in het Hodgson Rapport. Hodgson verklaart dat hij een selectie (te weten, *zijn* selectie) van de brieven had gestuurd aan F.G. Netherclift voor een deskundige mening, maar ontdekte bij zijn terugkeer naar Engeland dat de brieven al naar Madras waren teruggestuurd, zodat hij er geen facsimile's van kon maken. Dit is een onaanvaardbaar excuus. De brieven waren een essentieel deel van het bewijsmateriaal. Fotografie was vereist in 1884. Er waren goede professionele fotografen werkzaam in het gebied rond Madras die nauwkeurige en blijvende kopieën van deze belangrijke documenten hadden kunnen maken. Het hand-

schrift van de Coulombs werd nooit door Netherclift of door enig ander competent persoon onderzocht.

Hodgson behandelt de hele zaak luchtig en zegt:

Ik ben niet van plan de overeenkomsten tussen het onbetwiste handschrift van Mw. Blavatsky en het handschrift van de Blavatsky-Coulomb brieven in detail te gaan beschrijven. Deze brieven, die vóór hun publicatie in het *Christian College Magazine*, zoals gezegd, door de redacteur werden voorgelegd aan verschillende heren met ervaring op het gebied van handschriften, die eenstemmig van mening waren dat ze door Mw. Blavatsky waren geschreven. Dezelfde mening werd ook geuit door J.D.B. Gribble uit Madras in 'Een verslag van een onderzoek naar de Blavatsky briefwisseling, uitgegeven in het *Christian College Magazine*'. Maar het belangrijkste oordeel op dit punt is dat van de expert op het gebied van handschriften, F.G. Netherclift, die er totaal niet aan twijfelt dat de betwiste brieven die aan hem werden voorgelegd door Mw. Blavatsky waren geschreven. Men zal zijn verslag aantreffen op blz. 381. Sims van het Brits Museum heeft dezelfde mening.

Onder deze omstandigheden hoef ik niet veel meer te zeggen dan dat ik het geheel van deze documenten heb onderzocht, en overal vond ik daarin die kenmerken van het handschrift van Mw. Blavatsky die ook aanwezig waren in het document dat ik als mijn belangrijkste voorbeeld heb gebruikt, te weten een brief van Mw. Blavatsky aan dr. Hartmann, geschreven vanuit Elberfeld in oktober 1884.

– blz. 276-7

Hierop moet ik antwoorden:

(a) De vermelde meningen van sommige niet met naam genoemde heren zijn geen bewijs. Gribble vertelt ons dat de genoemde heren kennis hadden van bankieren, niet van handschriften. Er was geen professionele deskundige beschikbaar.

(b) We zullen later zien dat Hodgson het getuigenis van Gribble in zijn geheel verwerpt wanneer dat hem uitkomt. Hij kan niet van beide kanten profiteren.

(c) We hebben geen enkele geschreven uitspraak van Sims van het Brits Museum, alleen de verslagen van Hodgson van wat hij zei of dacht.

Hieruit volgt dat het enige onafhankelijke getuigenis van betekenis waarover we beschikken het rapport van Netherclift is dat (gedeeltelijk) op blz. 381 en 382 van het Hodgson Rapport is weergegeven.

SIMS VAN HET BRITS MUSEUM

Sims van het Brits Museum is een vage figuur die niet veel meer schijnt te doen dan de veranderlijke meningen van Netherclift te herhalen. Ik ben dankbaar voor de volgende informatie over hem die mij door de archivaris van het Brits Museum is verstrekt.

Richard Sims was de zoon van een van de hogere stafleden van Wadham College, Oxford, en kreeg zijn opleiding in New College School (niet New College zelf). Hij werd lid van de vaste staf van het Brits Museum in 1841 en nam ontslag als stafid in 1887. Hij was goed thuis in het Latijn, Grieks, Frans en Engels, en had enige kennis van Spaans en Duits. Hij kon oude geschriften met gemak lezen. Hij was aangesteld op de afdeling Manuscripten als een kopiist en werd assistent (eerste klas) in 1879. In een getuigschrift van zijn kunnen verklaarde E.A. Bond, conservator van manuscripten in het museum, dat hij oorkonden en gewone manuscripten kon beschrijven in het Frans en het Latijn, en dat hij verdienstelijk kon worden ingezet bij het catalogiseren van oorkonden en bepaalde soorten manuscripten, zoals die over topografie, genealogie en heraldiek.

Er is dus geen reden om aan de competentie en integriteit van Sims te twifelen; maar hij was geen specialist op het gebied van vervalsingen, en het feit blijft dat we geen directe geschreven verklaring van hem bezitten. We weten niet of zijn meningen mondeling of schriftelijk werden gegeven, en wat er precies van hem werd verlangd. Het is nu niet erg waarschijnlijk dat we zijn oorspronkelijke brieven of verslagen ooit zullen opsporen.

HET RAPPORT VAN NETHERCLIFT

Het rapport van Netherclift is in verschillende opzichten een merkwaardig document.

(a) De titel die eraan is gegeven luidt: 'Rapport van F.G. Netherclift, expert in handschriften, over de Blavatsky-Coulomb documenten'. Dit is misleidend, want aan Netherclift werd slechts een selectie toegestuurd – Hodgsons eigen keuze – van deze documenten. Het rapport zelf is verminkt, een gedeelte ervan is weggelaten; en het heeft twee dateringen.

(b) Netherclift begint zijn rapport als volgt: 'Overeenkomstig uw instructies, heb ik zorgvuldig onderzocht . . .' Er wordt ons niet verteld wat die instructies waren. Werd Netherclift geïnstrueerd om uit te zien

naar vakkundig aangebrachte frauduleuze veranderingen in, of naar inlas-singen in, overigens echte brieven? Of verrichtte hij vluchtig een inspec-tie van de documenten als geheel. We weten het niet.

Netherclift doet slechts een *ex cathedra* uitspraak dat de brieven (wat ze ook geweest mogen zijn) alle door Mw. Blavatsky werden geschreven. Wat hij had moeten aantonen, waarbij hij in detail argumenten aanvoert, was dat de bezwarende delen van de brieven in het echte handschrift van Mw. Blavatsky waren. Er wordt niet verwezen naar enige bezwarende gedeelten.

(c) Het ergste van alles is dat de documenten die aan Netherclift werden voorgelegd, niet kunnen worden geïdentificeerd. Dit is merkwaardig, want een onderzoeker moet, in zijn eigen belang, vermelden wat zijn instructies waren, en de documenten die aan hem voor onderzoek werden voorgelegd duidelijk identificeren. Deze vermelding zou een wezenlijk onderdeel van het rapport moeten zijn – opdat een gewetenloze cliënt het rapport niet gebruikt om het te laten slaan op documenten die niet zijn onderzocht, waardoor later juridische problemen kunnen ontstaan.

Netherclift beweert dat hij twee pakketjes had ontvangen. Met uit-zondering van een stukje papier waarop iets staat geschreven dat begint met ‘Damodar send me’, werden alle brieven in PAKKETJE 2 naar Myers gestuurd en worden niet betwist.

PAKKETJE 1 bevatte volgens Netherclift het volgende:

(a) Een envelop gemerkt 3 die een strookje papier bevatte, waarvan de tekst begint met ‘The Mahatma has heard . . .’

(b) Een telegram in een ander handschrift.

(c) Een envelop gericht aan Mw. E. Coulomb.

(d) Een brief op groen papier.

(e) Een brief op roze papier.

(f) Een envelop gemerkt 7 die een stukje gelinieerd papier bevat gemerkt 10, het handschrift daarop begint met, ‘La poste . . .’

(g) Envelop gericht [aan] Dhr. en Mw. Coulomb.

(h) Envelop gemerkt 10 met een brief gemerkt 2, het handschrift daar-van begint met, ‘Ma belle chère amie . . .’

(i) Envelop gemerkt 28 die een brief bevat van enkele bladzijden geschreven met paarse inkt.

(j) Envelop gemerkt no. 11 die een brief bevat in paarse inkt die begint met, ‘Ma chère Madame Coulomb . . .’

De *enveloppen* in PAKKETJE 1 kunnen van alles hebben bevat en zijn als bewijs waardeloos. Het telegram, wat het ook was, was niet in het handschrift van Mw. Blavatsky. Op blz. 211-216 van het Hodgson Rapport geeft Hodgson veertien fragmenten uit de Blavatsky-Coulomb briefwisseling. Negen van deze fragmenten dragen een sterretje; er wordt ons verteld dat dit betekent dat 'de brieven waaruit deze fragmenten werden genomen behoorden tot de brieven die Netherclift heeft onderzocht'. Het is echter onmogelijk ze in verband te brengen met de lijst van documenten in Netherclifts PAKKETJE 1.

Het stukje papier dat begint met 'The Mahatma has heard . . .' kan worden geïdentificeerd, en de tekst ervan is niet bezwarend. Wat betreft de brieven op groen en roze papier, we weten niet wat voor brieven dit waren en evenmin aan wie ze waren gericht.

Item (f), het strookje papier dat begint met de woorden 'La poste . . .' schijnt Hodgsons fragment 12 te zijn dat als volgt luidt:

La poste part ma chère. Je n'ai qu'un instant. Votre lettre arrivée trop tard. Oui, laissez Srinavas Rao se prosterner devant le *shrine* et s'il demande ou non, je vous supplie lui faire passer cette réponse par K.H. car il s'y attend; *je sais ce qu'il veut*. Demain vous aurez une grande lettre! Grandes nouvelles! Merci. H.P.B.
– blz. 215

Dit briefje schijnt niets duisters te bevatten; het is slechts een haastige instructie aan Mw. Coulomb om Sreenevas Rao toe te staan zijn eerbied te betuigen aan de 'schrijn' en ervoor te zorgen dat hij de bijgesloten brief van KH krijgt die hij verwacht. Er wordt niets wonderbaarlijks in naar voren gebracht.

Item (h) kan niet in verband worden gebracht met enige van de met een sterretje gemerkte fragmenten: geen van deze begint met 'Ma belle chère amie . . .' Item (i) kan niet met zekerheid worden geïdentificeerd, maar het kan de brief zijn gedateerd 1 april 1884 die Gribble had aange merkt als 'veruit de langste die werd gepubliceerd', en die werd geschreven met paarsrode of violette inkt. Als dat zo is, was deze 'gedeeltelijk uitdagend en gedeeltelijk smekend', maar ze bevatte geen erkenning van schuld. Item (j) kan niet worden geïdentificeerd.

Als we de enveloppen en het telegram in PAKKETJE 1 verwerpen, restereren ons twee stukjes papier en vijf brieven. Van tenminste vijf van de met een sterretje gemerkte fragmenten ontbreekt dus de verantwoording. Deze bevonden zich waarschijnlijk bij een totaal niet gespe-

cificeerde 'tweede partij Blavatsky-Coulomb brieven' die 'kort daarna' aan Netherclift werden voorgelegd. De documenten die in deze 'tweede partij' waren gestuurd worden niet opgesomd, en we beschikken ook niet over enig officieel rapport over hen; het enige wat we weten is de verzekering van Hodgson dat Netherclift ze teruggaf met een algemene bevestiging op de omslag waarin ze waren verstuurd. Zo'n nalatigheid door een beroepsdeskundige is haast niet te geloven, omdat op elk moment brieven uit deze omslag konden worden verwijderd of worden tussengevoegd, zonder dat men bang behoefde te zijn dat dit zou worden ontdekt.

We wijzen er ook op dat van alle documenten in PAKKETJE 1, in ieder geval vijf, en mogelijk een zesde, niet bezwarend waren. We hebben daarom het recht ons af te vragen of Netherclift enige van de bezwarende passages heeft onderzocht die zouden kunnen zijn ingelast in overigens echte brieven. We moeten ons ook afvragen waarom zijn werkwijze zo laks was en niet volgens de regels.

DE MAHATMA BRIEVEN

De Mahatma Brieven worden toegeschreven aan meer dan één schrijver. Hodgson beperkt zijn aandacht tot de belangrijkste reeks brieven – de manuscripten van 'Koot Hoomi' of 'KH' – en beweert dat hij door zijn onderzoek, bevestigd door experts op het gebied van handschriften, heeft vastgesteld dat HPB de Mahatma Brieven schreef behalve die brieven waarvan hij toegeeft dat zij ze onmogelijk kon hebben geschreven. Deze laatste, beweert hij, werden geschreven door medeplichtigen.

Er moeten eerst twee algemene opmerkingen worden gemaakt. De eerste is dat we niet het recht hebben om aan te nemen dat een brief die is *ondertekend* 'K.H.' noodzakelijk ook door KH is *geschreven*. Het gebruikmaken van de diensten van een secretaris door een drukbezet persoon kwam, en komt nog steeds, veel voor. Sinnett en anderen hebben met nadruk gezegd dat KH regelmatig zijn brieven aan leerlingen dicteerde; en als die leerlingen het Engelse schrift van hun meester leerden, dan is een overeenkomst in de hoofdkenmerken van het schrift niet verbazingwekkend.* De manuscripten van KH die in de British Library

*William Blake leerde zijn vrouw schrijven; en haar handschrift is bijna niet te onderscheiden van het zijne.

worden bewaard zijn in een aantal veel op elkaar lijkende maar toch duidelijk verschillende handschriften geschreven.*

Ten tweede, bij het onderzoeken van verdachte brieven of handtekeningen, besteedt men niet veel aandacht aan de algemene kenmerken, omdat men er zeker van kan zijn dat, tenzij een vervalsing heel grof is, de hoofdkenmerken voldoende goed zullen zijn gevolgd om misleidend te zijn. Het zijn de kleine onbewuste eigenaardigheden die grote betekenis hebben. Juist omdat ze onbewust zijn, hebben ze de neiging jarenlang of een heel leven te blijven bestaan; en men kan ze maar moeilijk kwijtraken. Het vloeien van het schrift, en de variatie in de druk die optreedt als de omtrek van de letters worden geschetst, kunnen heel belangrijk zijn.†

In de beste fotokopieën of fotografische afdrukken gaan veel essentiële details van het origineel verloren. Alle stereoscopische details verdwijnen; en een deel van de fijne details wordt verdraaid of wordt niet vastgelegd. Er treedt een vertekening op in de tonale waarden.§

DE PLATEN IN HET HODGSON RAPPORT

Het Hodgson Rapport bevat twee platen die op het eerste gezicht foto's zijn van een handschrift. Het is belangrijk om zich te realiseren dat ze dat niet zijn. De groepen letters in Plaat 1, die een grote rol spelen in de argumentatie van Hodgson, zijn (ik citeer) 'kopieën van overtrektekeningen door mijzelf gemaakt op basis van oorspronkelijke documenten, en veel ervan laten dus een bevend verloop zien dat niet karakteristiek is voor de oorspronkelijke manuscripten; en dit had kunnen worden vermeden als het werk in zijn geheel was uitgevoerd door een lithografisch kunstenaar' (Hodgson Rapport, blz. 284). Het zijn dus kopieën van kopieën. Ik vind het moeilijk de reden hiervoor in te zien, omdat de fotografie in 1884 al ver was gevorderd en fotolithografie met zinken platen al twee decennia werd toegepast. De verwijzing naar een 'lithografisch kunstenaar' betekent dat de kopieën rechtstreeks met de hand werden getekend op de platen door een kunstenaar die het te kopiëren materiaal in een spiegel waarnam en die een pen gebruikte vol met vette inkt – zoals in de begintijd van de lithografie werd gedaan. Mw. Sidgwick zegt in haar

*[Dit was mijn opvatting toen ik dit schreef, maar zie Mening (5), blz. 71. – V.H.]

†[Zie Deel 2, Onderzoeksmethoden, blz. 41-43. – V.H.]

§[De kwaliteit van fotokopieën is het laatste decennium veel verbeterd, maar men dient zo mogelijk altijd de originelen te onderzoeken. – V.H.]

Aanhangsel XV (blz. 379): 'De platen die korte passages weergeven uit verschillende documenten geven een goede algemene indruk van het handschrift, maar laten in sommige gevallen niet het individuele karakter van verschillende letters zien. Toch zijn ze voldoende nauwkeurig om de lezer te helpen bij het volgen van de discussie. De kopieën, waarvan het origineel in blauw potlood was, zijn, zoals was te verwachten, minder getrouwe facsimile's dan de andere.'

We hebben alleen de verzekering van Hodgson en Mw. Sidgwick dat de platen goede weergaven zijn van de originelen en we kunnen niet peilen hoeveel vertekening er door dit proces van kopiëren is opgetreden. Die platen zijn echter het *enige* positieve bewijsmateriaal dat Hodgson aanvoert. Hij wijdt veel pagina's aan een beschrijving van wat hij heeft ontdekt tijdens het onderzoek van de documenten terwijl hij in India en elders was, maar we hebben slechts zijn woord daarvoor.

DE HANDSCHRIFTKUNDIGEN

Vervolgens ga ik het bijzondere gedrag van Hodgson en de handschriftkundigen onderzoeken. Ik begin met J.D.B. Gribble uit Madras. In zijn 'Rapport van een onderzoek naar de Blavatsky briefwisseling, gepubliceerd in het *Christian College Magazine*' (Higginbotham & Co., Madras, 1884), blz. 7-9, beschrijft hij de vervalste Hartmann brief als volgt:

Het handschrift van deze brief vertoont maar een zeer zwakke gelijkenis met dat van dr. Hartmann. De brieven zijn geschreven in een op-en-neer stijl, en verschillen in geen geval van die van de anonieme brieven en brieven onder pseudoniem die men in dit land zo vaak ontvangt. In feite is het verschil tussen het handschrift van dit document en dat van dr. Hartmann zo opvallend dat een van de volgende twee veronderstellingen direct bij me opkomt:

- (1) Of de persoon die deze brief schreef had het handschrift van dr. Hartmann nooit gezien, of had geen gelegenheid om het te kopiëren;
- (2) of anders heeft de persoon die dit schreef *de bedoeling gehad* dat de ontvanger de vervalsing onmiddellijk zou opmerken.

Het enige geval waarin er enige gelijkenis is met het handschrift van dr. Hartmann is te vinden bij het vormen van de hoofdletter H. Deze is echter heel verwrongen en erg gekunsteld.

Gribble zegt dat hij deze brief heel zorgvuldig heeft onderzocht, en voegt eraantoe:

Dat de Hartmann brief zo'n onhandige vervalsing is dat de onechtheid ervan

onmiddellijk duidelijk zou zijn voor iemand die het handschrift van die heer kende.

Tot zover Gribble. Hoor nu wat Hodgson heeft te zeggen over dezelfde brief:

De nabootsing van de kenmerken van Hartmanns handschrift is voor het grootste deel uiterst precies, en op dit punt moet ik volkomen van mening verschillen met Gribble, die kennelijk niet bekend was met het handschrift van dr. Hartmann; . . . Ik moet vermelden dat Gribble slechts de gelegenheid had om het document heel haastig te onderzoeken tijdens een kort bezoek van een uur aan het hoofdkwartier van de Theosophical Society, toen hij ook andere documenten onderzocht; en dit verklaart de fouten die hij maakte bij het onderzoek ervan.

De tegenspraak is hier absoluut, en gaat veel verder dan wat men redelijkerwijs kan toeschrijven aan verkeerde waarneming of algemene onbekwaamheid. Men kan die twee verklaringen op geen enkele manier met elkaar in overeenstemming brengen. Als Hodgson een facsimile had gegeven van de brief van Hartmann, dan zouden we hebben kunnen besluiten welke beschrijving de juiste was; maar zo'n facsimile wordt niet gegeven.

Netherclift en Sims werden verzocht enkele documenten van KH te onderzoeken. Ze kwamen beiden tot de conclusie dat die documenten NIET door Mw. Blavatsky waren geschreven. Dit was ook de mening van Gribble. Hodgson moest hier niets van hebben, en zegt (blz. 282):

Ik had mijn eigen conclusie al geformuleerd, bereikt na een onderzoek van de handschriften van K.H. in India, dat de door mij onderzochte handschriften, met uitzondering van K.H.(Y), door Mw. Blavatsky waren geschreven; en bij aankomst in Engeland was ik verbaasd te ontdekken dat Netherclift over de aan hem voorgelegde handschriften van K.H. een andere mening had.

Het uiteindelijke rapport werd opgehouden terwijl er meer voorbeelden werden verkregen, en (ik citeer):

Het resultaat was dat Netherclift tot de conclusie kwam dat al die documenten zonder twijfel door Mw. Blavatsky waren geschreven.

Sims van het Brits Museum veranderde zijn mening om zich bij hen aan te sluiten.

Ik vind dat de meest onthullende passage in Hodgsons eigen verslag is te vinden (blz. 296-7):

Mijn eigen mening is dat Damodar ongetwijfeld K.H.(Z) en ook K.H.(Y) schreef. Netherclift heeft geen gelegenheid gehad K.H.(Y) in te zien, dat in India slechts korte tijd aan mij was uitgeleend, maar K.H.(Z) werd aan hem voorgelegd samen met andere documenten van K.H. waarover hem werd gevraagd een tweede opinie te geven, met het extra licht dat de brieven die Sinnett aan ons leende erop wierp. Netherclift verklaarde in zijn tweede rapport als zijn mening dat het 'totaal onmogelijk was dat Damodar zijn gebruikelijke stijl kon hebben aangepast om die overeen te laten komen met die van K.H.' . . . Ik heb toen mijn analyse van het document aan hem voorgelegd, en hij was toen zo vriendelijk om nader onderzoek te verrichten, waarbij hij zijn vertrouwen uitsprak dat hij aan mij zou bewijzen dat de conclusie die ik had bereikt onjuist was. Het resultaat van een langdurige vergelijking die hij toen maakte was echter dat hij openhartig erkende dat mijn mening de juiste was, en dat hij in de loop van zijn jarenlange ervaring als expert 'nooit een raadselachtiger geval' had gehad, maar dat hij tenslotte 'grondig ervan overtuigd was' dat K.H.(Z) 'door Damodar was geschreven waarbij hij de stijl, aangenomen door Mw. Blavatsky in de geschriften van K.H., *nauwkeurig had nagebootst.*'

– blz. 296-7

Als professionele onderzoeker van betwiste documenten die soms een kruisverhoor in een rechtbank moet ondergaan, maak ik geen aanspraak op onfeilbaarheid. Ik geef een mening en de redenen voor die mening, gesteund door fotografisch en micrografisch bewijsmateriaal telkens waar dat van toepassing is. Voor rechtsdoeleinden moet een eenmaal gegeven mening standhouden. Als een cliënt niet akkoord gaat met mijn bevindingen, is hij vrij om zich tot anderen te wenden en meer meningen te verkrijgen. Wat ik niet kan toestaan is dat mijn cliënt openlijk probeert mijn oordeel te beïnvloeden en, in feite te dicteren wat er in mijn rapport zou moeten staan. Ik vind de schaamteloze en succesvolle pogingen van Hodgson om het oordeel van zijn experts te beïnvloeden hoogst ongepast. Geen enkele Engelse rechtbank zou een rapport accepteren als men wist dat het onder zulke omstandigheden totstand was gekomen.

DRIE HOOFDUITSPRAKEN

Ik kom nu tot de kern van de bewijsvoering van Hodgson. Hij doet drie hoofduitspraken (blz. 283):

I. Dat er duidelijke tekenen zijn van een ontwikkeling in het handschrift van K.H., waarbij verschillende sterke overeenkomsten met het gewone handschrift van Mw. Blavatsky geleidelijk werden weggewerkt.

II. Dat speciale vormen van letters die eigen zijn aan het gewone handschrift van Mw. Blavatsky, en niet aan het handschrift van K.H., soms in dat van laatstgenoemde voorkomen.

III. Dat er bepaalde heel opvallende eigenaardigheden van het gewone handschrift van Mw. Blavatsky overal voorkomen in het handschrift van K.H.

Ik concentreer me op de eerste en de derde, omdat, als die onjuist zijn, de tweede van geen belang is.

EERSTE HOOFDUTSPRAAK

Hodgson baseert zijn stelling vooral op een reeks brieven van KH die hij leende van Sinnett, en hij merkt op:

Facsimile's van de reeks brieven van K.H. die werden uitgeleend door Sinnett zouden misschien interessant en van veel betekenis zijn voor de lezer,* en zouden duidelijk de ontwikkeling hebben laten zien van het handschrift van K.H.; maar Sinnett legde sterk de nadruk op zijn wens dat er geen enkel gebruik zou worden gemaakt van de voorbeelden die hij had verstrekt, behalve voor het vergelijken van het handschrift; en het vervaardigen van facsimile's van delen van de documenten was natuurlijk onmogelijk zonder de publicatie, in enige omvang, van de inhoud ervan. Ik heb daarom gekozen voor enkele kleine letters, *f*, *g*, *k* en *y*, met als doel de door mij genoemde ontwikkeling te illustreren.

– blz. 283-4

Hierop antwoord ik dat het goed mogelijk is delen van een document te fotograferen om de kenmerken van het handschrift te laten zien zonder iets van de inhoud van dat document te onthullen, en het is interessant om te speculeren waarom Hodgson dat niet heeft gedaan.

Figuren 1a en 1b zijn fotografische reproducties uit het Hodgson Rapport en laten de beweerde ontwikkeling zien voor de *f* en de *g*. Soortgelijke reeksen worden door Hodgson gegeven voor de letters *k* en *y*, maar hier is de ontwikkeling minder opvallend.

Hodgson wijst erop dat HPB's gewone *f*'s in het algemeen alleen een lus aan de onderkant hebben, en gewoonlijk worden voorafgegaan door een haal omhoog. De ontwikkelde KH-vormen hebben alleen aan de bovenkant een lus. K.H. No.1 en K.H. No.2 laten tussenvormen zien. Soortgelijke opmerkingen zijn van toepassing op de *g*'s. Dit is het enige *controleerbare* bewijsmateriaal dat Hodgson aanvoert ter ondersteuning van zijn uitspraak. We beschouwen de reeks wat nauwkeuriger.

*Dat zouden ze inderdaad. – V.H.

De reeks gemerkt 'B' is afkomstig van het onbetwiste handschrift van Mw. Blavatsky. Sinnett beschrijft de andere als volgt:

'No. 1 * * * is het eerste vel van de eerste brief die ik ooit van hem heb ontvangen en is ongetwijfeld in een ander handschrift.[†]

'No's 2 en 3 zijn selecties uit latere brieven van de oude reeks geschreven vóór het publiceren van 'The Occult World'.

'No. 4 werd door mij in Londen ontvangen rond de tijd dat 'Esoteric Buddhism' werd gepubliceerd.

'No. 5 * * is van een brief die beslist in K.H.'s eigen handschrift is.'

We zien dus dat Sinnett uitdrukkelijk verklaart dat No.1 *van* KH is maar *niet* door KH is *geschreven*. De datum is omstreeks oktober 1880. De datering van de No's 2 en 3 zou zijn vóór juni 1881. De datum van No. 4 zou zijn vóór juni 1883. Sinnett bevestigt dat No. 5 in KH's eigen handschrift is, maar geeft geen datum ervan.

Dit is wis en waarachtig een reeks geselecteerd om de geleidelijke ontwikkeling van hetzelfde handschrift over een periode van vier jaar aan te tonen. We wijzen erop dat wat Hodgson ons heeft laten zien geïsoleerde lettertekens zijn, die uit hun context zijn gerukt. Als we Sinnett geloven, zijn ze niet alle van dezelfde schrijver. Het zijn kopieën van kopieën. We weten niet of de geselecteerde letters een willekeurige steekproef vormen, genomen uit het manuscript, of dat ze speciaal zijn gekozen om het doel van Hodgson te steunen. Er wordt ons niets gezegd over de andere tweeëntwintig letters van het alfabet.

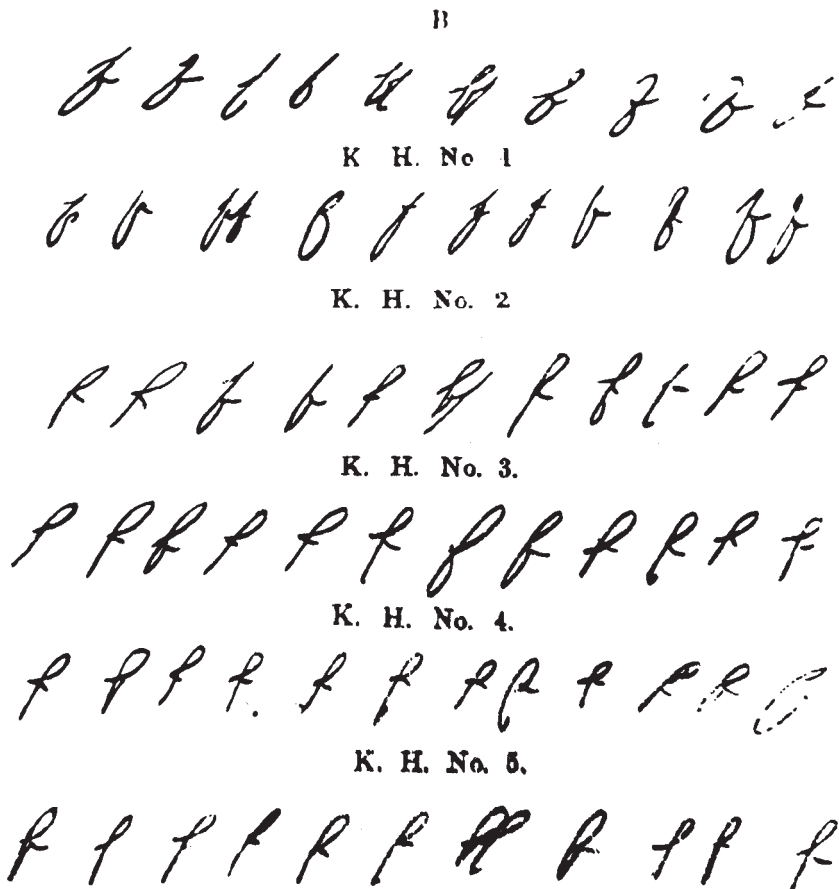
Wat Hodgson niet vermeldt is dat zijn Plaat 2 eveneens een reeks documenten van KH bevat die dezelfde periode beslaan. De dateringen zijn:

K.H. (i)	1 november 1880§
K.H. (ii) t/m (vi)	1881-1882
K.H. (vii)	1884

We moeten dus aannemen dat we kunnen verwachten dat *deze* reeks eenzelfde ontwikkeling van stijl vertoont. Maar ze vertoont niets van dien aard. K.H. (i) is volledig 'ontwikkeld' en Figuur 2 laat een deel ervan zien dat rechtstreeks is overgenomen uit het Hodgson Rapport. Er zijn acht *f*'s in te zien, die alle een lus aan de bovenkant hebben op een manier die

[†][Een foto van de hele bladzijde is weergegeven in Figuur 12. – V.H.]

§[Hiernaar wordt in detail verwezen in Deel 2, blz. 53. – V.H.]

FIGUUR 1a.

keurig overeenkomt met K.H. No. 5 van Figuur 1a. Dezelfde opmerkingen zijn van toepassing op de g's.

Of het is Hodgson niet opgevallen dat het bewijs in zijn Plaat 2 zijn bewijsvoering ronduit tegensprekt, of hij verkoos het te negeren, en concentreerde zich op zorgvuldig gekozen voorbeelden om zijn zaak te steunen. Daarmee weten we hoe onpartijdig hij was.

Veel van de brieven van KH worden bewaard in de British Library, en na onderzoek daarvan is mij gebleken dat het volledig 'ontwikkelde' KH handschrift, dat in elk opzicht overeenkomt met de latere KH brieven, al zo vroeg als 29 oktober 1880 werd ontvangen. Andere brieven werden geschreven in een handschrift dat veel lijkt op dat van KH, maar toch dui-

B

K. H. No. 1

K. H. No. 2.

K. H. No. 3.

K. H. No. 4.

K. H. No. 5.

FIGUUR 1b.

delijk daarvan verschilt; en deze zijn misschien geschreven door kopiïsten.

Er is geen bewijs voor de 'ontwikkeling' in het handschrift van KH zoals Hodgson beweert.

DERDE HOOFDUTSPRAAK

Ik citeer Hodgson:

Wat we nu gaan beschouwen is volgens mij het belangrijkste bewijs van het feit* dat het handschrift van K.H. in het algemeen het handwerk is van Mw. Blavatsky. Dit bewijs berust op de manier waarop Mw. Blavatsky de groep

*Het was niet een feit dat het handschrift van KH het werk was van Mw. Blavatsky; het was slechts Hodgsons hypothese dat dit zo was. – V.H.

other, of car
 he no quest
 . . .

FIGUUR 4a.

self. the
 aged, sin
 .

FIGUUR 4b.

letters *a*, *d*, *g*, *o* en *q* vormde. De eigenaardigheden die deze letters vertonen zijn erg opvallend; ze komen voldoende naar voren in de voorbeelden van *a*, *d*, *o* en *q*, die ik heb gegeven in groep B'' (alle letters daarin zijn ontleend aan het onbetwiste handschrift van Mw. Blavatsky), en zijn ook duidelijk te zien in de verschillende groepen *g*'s die ik heb gegeven en waaruit de evolutie van de karakteristieke *g* van K.H. blijkt.

De groep letters B'' in Figuur 3 is overgenomen uit het Hodgson rapport,

Animals talk to each other, of course. There can be no question about that; but I suppose there are very few people who can understand them. I never knew but one man who could. I knew he could, however, because he told me so himself. He was a middle-aged, simple-hearted miner who had lived in a lonely corner corner of California, among the woods & mountains.

FIGUUR 5.

en de g's zijn weergegeven in regel B van Figuur 1b. Hodgson vervolgt:

Op de juiste manier geschreven 'o'-vormen [letters waarbij de vorm een *o* bevat] komen zowel in het gewone handschrift van Mw. Blavatsky als in wat K.H. heeft geschreven niet vaak voor. Als de letter waarin die vorm voorkomt aan het begin staat, of niet is verbonden met een voorafgaande letter, dan vertonen beide handschriften de neiging een vorm voort te brengen die verwant is met die zoals getoond in de eerste vier *a*'s, de eerste drie Engelse *d*'s, en de eerste vier *q*'s. Als de letter is verbonden met de voorafgaande letter, dan bestaat de neiging de 'o'-vorm òf hoog te beginnen met een lus, zoals heel vaak gebeurt in het geval van de *d*, waarbij aan de bovenkant een opening blijft, – òf er heel laag beneden mee te beginnen, en in dat geval is de kromme zelden gesloten door een volledige haal naar achteren, – en er blijft zo een merkwaardig gat over aan de linkerkant.

Deze laatste manier van vormen, die ik de *linkergat baal* zal noemen, kan duidelijk worden gezien bij sommige *q*'s en *o*'s, en is nog opvallender bij de *g*'s en *a*'s, en vooral van de laatstgenoemde *is het het gebruikelijke, opvallende, en hoogst karakteristieke kenmerk, zowel in het gewone handschrift van Mw. Blavatsky als in die handschriften van K.H. die ik aan haar toeschrijf*. Het is zo merkwaardig, dat als het maar zelden in beide sets handschriften werd gevonden, of gewoonlijk in het ene en maar zelden in het andere, het toch een redelijk duidelijke aanwijzing zou zijn dat het handwerk identiek is; maar wanneer we vinden, zoals het geval is, dat het voortdurend voorkomt in beide sets handschriften, en dat elke andere vorm (behalve de *begin*vormen waarover is gesproken) relatief zeldzaam is, en dat talloze variaties van het type in de ene set handschriften precies overeenstemmen met die in de andere set, dan kan er, denk ik, maar weinig twijfel zijn dat een en dezelfde persoon de pen overal heeft gehanteerd.

Hodgson besluit zijn alinea door te zeggen:

Het moet voor een ieder moeilijk zijn om als hij deze *linkergat baal* overal aantreft in een reeks erkende handschriften van Mw. Blavatsky en ook in een set van

B (1.)

My dear Brother,
 And so you are at last resurrected?
 To hear from you - when I had given up
 all hope of such a fortune for months
 ago - is really as gratifying as it is
 unexpected. Oh, the Heaven, be grand
 and I do hope that all the "celestial"
 musicians of the Assyrians have not failed
 to blow into their instruments on that
 blessed day, when you have felt, at last,
 strength enough to answer to you

FIGUUR 6.

B (III)

would admit for one moment that a person
as described - even in her statements, talking
nonsense, indiscreet and illogical - would be
up to the size of such a gigantic fraud!

FIGUUR 7.

Yn: Huntingtons Hartford
with warm regards from his
friend
Wm. H. W. W. W.

FIGUUR 8.

figing o
to men
to go by

FIGUUR 9.

[illegible]

FIGUUR 10a.

c'est vous qu'on attaque.
Et tout ce que l'on fait c'est pour
vous rendre maître de la situation et
vous faire tomber.

Je vous en envoie une lettre dans
laquelle je vous disais de ne pas
laisser le remontré de J. J. J.

FIGUUR 10b.

wat volgens mij haar K.H. handschriften zijn, waarbij men in detail alle grillige wervelingen en fantastische curven die daarin voorkomen vergelijkt, tegelijkertijd de indruk te weerstaan dat ze door dezelfde persoon zijn uitgevoerd.

De gemaakte opmerkingen worden goed geïllustreerd in de Figuren 4a en 4b, die men moet vergelijken met Figuur 3 en Figuur 1b. In Figuur 4a komt de *o* van 'of' nauw overeen met de *o* in de vierde regel van Figuur 3, vijfde teken van links. Het wordt gevolgd door de karakteristieke Blavatskyaanse *f*. De *o* in 'other' kan men zien in de vierde regel, zevende teken van links, in dezelfde Figuur. De *q* in de tweede regel van Figuur 4a komt nauw overeen met de *q* in Figuur 3, derde regel, negende teken van links. In de tweede regel van Figuur 4b laat het woord 'aged' alle Blavatskyaanse kenmerken zien. De *a* kan men vinden in Figuur 3, eerste regel, derde teken van links. Mw. Blavatsky maakt een eigenaardige verzameling *g*'s, maar de *g* in Figuur 4b is duidelijk een tussenvorm tussen de zesde en achtste letter van links in de bovenste regel van Figuur 1b. De *d* past bij het tweede teken van links in regel twee van Figuur 3.

Het geval wil dat de fragmenten van het handschrift weergegeven in Figuren 4a en 4b niet van Mw. Blavatsky zijn, maar van MARK TWAIN; en dit zal ongetwijfeld duidelijk maken dat het zinloos is om te proberen conclusies te trekken op basis van een onderzoek van letters die uit hun context zijn gerukt. Het stuk handschrift waartoe 4a en 4b behoren is weergegeven in Figuur 5, en dit is interessant omdat eruit blijkt dat Mark Twain, evenals Mw. Blavatsky, willekeurig gebruikmaakt van wat Hodgson het Duitse en het Engelse type *d* noemt. Natuurlijk is het handschrift van Mark Twain niet hetzelfde als dat van HPB, maar het bevat zoveel Blavatskyaanse kenmerken dat men, als men de methoden van Hodgson gebruikt, zou kunnen bewijzen dat HPB *Huckleberry Finn* heeft geschreven.

In Figuren 6 en 7 zijn twee facsimile's van het erkende handschrift van HPB gereproduceerd die in Plaat 1 van het Hodgson Rapport werden gegeven. Vergelijk deze met het schrift dat in Figuur 8 wordt getoond. De helling is dezelfde. De spatiering is dezelfde. Het ritme is hetzelfde. De belangrijke letters *f*, *g*, *h*, *m*, *n*, en *t* worden op nagenoeg dezelfde manier gevormd. De *a* van 'regard' in regel twee van Figuur 8 is een goed voorbeeld van het voorkomen van een Blavatskyaans gat links. De regels in Figuur 8 zijn echter niet geschreven door Mw. Blavatsky, maar door PRESIDENT EISENHOWER. De overeenkomst van zijn handschrift met dat

van HPB is werkelijk uitzonderlijk. Door de welwillende medewerking van ambassadeur John S.D. Eisenhower kon ik een van de persoonlijke brieven van wijlen de president onderzoeken, geschreven op het slagveld rond het eind van de Tweede Wereldoorlog. In Figuur 9 is een kort fragment ervan vergroot weergegeven. Let op de schitterende voorbeelden van de *linkergat haal*. Als ik de methoden van Hodgson toepas, zou ik ‘zonder twijfel’ kunnen bewijzen dat *De Geheime Leer* door Dwight D. Eisenhower was geschreven.

Tenslotte ben ik veel dank verschuldigd aan Michael Gomes voor een fotokopie van de *enige* brief van de Coulombs die hij in het archief van de Theosophical Society in Adyar heeft aangetroffen. Deze is van Dhr. Coulomb, waarin hij HPB smeekt hem niet uit de bungalow te zetten en zegt dat ze bij haar aankomst alles kunnen uitleggen. Omdat het handschrift op dun papier staat, schijnt het door naar de andere kant; en beide kanten zijn weergegeven in de fotokopie die is afgebeeld in de Figuren 10a en 10b. Niettemin is een deel van het handschrift duidelijk genoeg. Figuur 10a begint met:

Chère Madame

Ma femme vient d'arriver elle me porte un petit paragraphe qui vous concerne et moi en amitié je vous l'envoie elle me dit . . .

Figuur 10b begint met:

C'est vous qu'on attaque

Et tout ce que l'on fait c'est pour se rendre maître de la situation et vous faire tomber . . .

Let op de opvallende linkergat haal in de

q van ‘qui’ in regel 4 van Figuur 10a

qu in regel 1, Figuur 10b, en

que in regel 2 van Figuur 10b

en vergelijk deze met de *q*'s van Figuur 3.

Let ook op de constructie van de *a*'s in

amitié in regel 4 van Figuur 10a

attaque in regel 1 van Figuur 10b, en

situation in regel 3 van Figuur 10b

en vergelijk deze met de *a*'s van Figuur 3.

Deze voorbeelden zijn ongetwijfeld voldoende om te laten zien dat er niets unieks en karakteristieks is aan de letters die zijn weergegeven in

Figuur 3 en in de eerste regel van Figuur 1b. De aanwezigheid van de *linkergat haal* bewijst niet dat H.P. Blavatsky de schrijfster ervan was.

Hodgsons derde hoofduitspraak is onjuist.

Wat de Figuren 10a en 10b wel laten zien is dat Coulomb, die goed bekend was met en toegang had tot het handschrift van HPB, en ook het voordeel had dat hij als uitgangspunt een handschrift had dat in belangrijke opzichten op dat van haar leek, zonder veel moeite passages had kunnen inlassen in echte brieven van haar.* Waarom heeft Hodgson deze mogelijkheid zelfs niet overwogen? Waarom waren er geen voorbeelden van het handschrift van Dhr. Coulomb gestuurd om onafhankelijk te worden onderzocht?

Gribble zegt in zijn ‘Rapport’, dat als Mw. Blavatsky de bezwarende briefwisseling niet had geschreven, de Coulombs de enige andere verdachten zijn. (Toegegeven; ze hadden voldoende motief.) Hij verklaart dat Mw. Coulombs handschrift heel anders was dan dat van Mw. Blavatsky. (Dit kan zo zijn.) Maar hij gaat dan verder en spreekt Dhr. Coulomb vrij met de vreemde verklaring:

Dhr. Coulomb kan van elke verdenking onmiddellijk worden vrijgesproken. Hij heeft slechts een gebrekkige kennis van het Engels, en het zou voor hem onmogelijk zijn geweest dat hij de brieven had geschreven.

Men voelt zich verplicht te vragen, waarom in hemelsnaam? De meeste bezwarende passages werden niet in het Engels geschreven, maar in het Frans – en bovendien in slecht Frans. Een vervalser moet een scherp oog en een geheugen hebben voor omtrekken, en bekwaam zijn in het beheersen van de pen; hij hoeft de tekst die hij vervalst niet samen te stellen. Mw. Coulomb zou dat voor hem hebben kunnen doen.

WAT HODGSON NIET NOEMT

Het is nu nauwelijks een verrassing te ontdekken dat er systematische verschillen zijn tussen het handschrift in de manuscripten van KH en HPB’s erkende handschrift die Hodgson niet noemt. Ik neem drie van de meer belangrijke brieven.

De manuscripten met het ‘ontwikkelde’ KH schrift (die zoals ik zei al in oktober 1880 beginnen) laten een opmerkelijke vorming zien van de letter *p*: de belangrijkste haal omlaag en de haal weer terug omhoog staan ver uit elkaar, en de slotlus is gedegenereerd. Voorbeelden waaruit dui-

*[Zie Deel 2, blz. 45, laatste alinea. – V.H.]

delijk blijkt wat ik bedoel zijn te vinden in Figuur 2:

- in regel 1 – ‘expect’
- in regel 3 – ‘copy’
- in regel 6 – ‘especially’, en
- in regel 11 – ‘aspirations’.

Bij HPB overlappen de belangrijkste haal omlaag en de haal weer terug omhoog elkaar gewoonlijk op de normale manier. Voorbeelden hiervan ziet men in

- Figuur 6, regel 4 – ‘hope’
- Figuur 6, regel 6 – ‘unexpected’ en ‘praised’
- Figuur 6, regel 7 – ‘hope’
- Figuur 7, regel 1 – ‘person’, en
- Figuur 7, regel 4 – ‘up’.

Het verschil is bestendig en opmerkelijk.

b. In de manuscripten van KH worden de voornaamste haal omhoog en de erop volgende haal omlaag van de letter *b* gemaakt in een continue beweging, en de haal omlaag is concaaf naar rechts. De laatste ‘bult’ is laag en ligt erg scheef naar rechts. Goede voorbeelden zijn te zien in

- Figuur 2, regel 3 – ‘tho’
- Figuur 2, regel 7 – ‘thought’
- Figuur 2, regel 9 – ‘habits’, en
- Figuur 2, regel 10 – ‘clashing’.

De *b* in HPB’s handschrift heeft een haal naar omlaag die òf recht is òf lichtelijk hol naar links, en de ‘bult’ is veel minder scheef. Voorbeelden zijn te zien in

- Figuur 6, regel 3 – ‘hear’, ‘when’, ‘had’
- Figuur 6, regel 4 – ‘hope’
- Figuur 6, regel 7 – ‘hope’, ‘that’
- Figuur 6, regel 8 – ‘have’.

Het verschil is bestendig en opmerkelijk.

n en *m*. In de manuscripten van KH ziet de *n* aan het begin er gewoonlijk uit als de Griekse letter ‘mu’ met een lange haal vooraan. Voorbeelden zijn:

- Figuur 2, regel 1 – ‘need’
- Figuur 2, regel 5 – ‘not’
- Figuur 2, regel 10 – ‘not’.

Binnen een woord is er weinig verschil tussen een *n* en een *u*. De letter *m* vertoont dezelfde eigenaardigheden. Voorbeelden zijn:

Figuur 2, regel 2 – ‘mere’

Figuur 2, regel 7 – ‘modes’

Figuur 2, regel 8 – ‘meddle’

Figuur 2, regel 12 – ‘modes’

HPB's letters *m* en *n* volgen een zaagtand patroon, de opgaande halen maken een hoek van ongeveer 30° en de neerwaartse halen een hoek van 80° met de grondlijn. Voorbeelden zijn te vinden in

Figuur 6, regel 8 – ‘musicians’, ‘not’

Figuur 7, regel 1 – ‘moment’

Figuur 7, regel 3 – ‘nonsense’

Het verschil is bestendig en opmerkelijk.

Ik geloof niet dat ik verder hoeft te gaan. Als HPB de Mahatma Brieven zou hebben geschreven, heeft ze haar stijl niet geleidelijk geperfectioneerd, zoals Hodgson beweert. Ze moest het vanaf het begin al goed hebben. Iedere keer dat ze een *f*, een *g*, een *h*, een *p*, een *n*, of een *m* maakte, moest ze eraan denken de juiste omtrekken te maken terwijl ze het vloeiende verloop moest handhaven en elke terugval tot haar normale stijl vermijden. De documenten van KH die ik heb onderzocht in de British Library zijn vloeiend in hun uitvoering en laten geen teken zien van aarzeling. Ik kan geen duidelijk bewijs vinden dat HPB ze heeft geschreven en ik vind belangrijk bewijs dat ze dat niet heeft gedaan. Ik weet niet wie de Mahatma Brieven heeft geschreven, maar ik vind het niet aannemelijk te veronderstellen dat Mw. Blavatsky ze heeft geschreven – in ieder geval niet het overgrote deel ervan.

Dat is mijn mening als deskundige.

HET SCHRIFT OP DE BRIEVEN

De Mahatma Brieven vertonen verschillende eigenaardigheden. Ik zal niet zeggen dat ze paranormaal zijn, maar ze wekken tenminste mijn interesse. In het algemeen schijnen de documenten te zijn geschreven met zwarte inkt, of met een blauw of rood potlood, op een willekeurig stuk papier dat toevallig beschikbaar was. Ik zeg ‘schijnen te zijn geschreven’, omdat ik graag bevestiging zou willen hebben op basis van laboratoriumonderzoek dat de zwarte tekens inderdaad uit de schrijfkint

van die periode bestaan; en ik zou de samenstelling willen weten van de potloden – als er potloden werden gebruikt.

Ik neem eerst die documenten die kennelijk met een gekleurd potlood zijn geschreven. Op vele, hoewel niet alle, is het schrift niet opgebouwd uit gewone potloodhalen, maar uit dunne evenwijdige lijnen – ongeveer 40 lijnen per inch [2,5 cm] – die onder een hoek van 30° met de grondlijn staan. Dit gaat bladzijden lang door met de grootste regelmaat. De lijnen zijn scherp afgetekend, en de ruimte ertussen heeft òf geen kleur, òf is gevuld met een egale lichtblauwe of roze tint. Wanneer de ruimtes tussen de lijnen schoon zijn, lijkt het alsof het schrift is gemaakt met een moderne inktjet printer die is gekoppeld aan een elektronische scanner.*

Een soortgelijk effect kan worden verkregen door te schrijven met papier dat wordt gelegd op de geribbelde stofomslag van een boek; en Mw. Coulomb bevestigde dat het schrijven op die manier werd gedaan. Waarom men zonder duidelijke reden zo'n ongemakkelijke ondergrond zou willen gebruiken, wordt niet verklaard.

Ik bezit een grote verzameling gekleurde potloden voor kunstenaars van vier verschillende merken, naast Contécrayon, carbon-, grafiet- en 'chinagraph'-potloden. Ik heb geëxperimenteerd met een selectie daarvan op verschillende soorten papier met als ondergrond de geribbelde omslagen van boeken uit mijn bibliotheek, maar ik kan niet het duidelijke, scherpe effect bereiken dat in veel van het potloodschrift van de Mahatma Brieven wordt aangetroffen. Er zijn altijd duidelijk tekenen van het slepen van het potlood, van potloodafval tussen de regels, en van onregelmatigheid in de contouren van de letters en in de regelafstand. Dit wil niet zeggen dat het effect niet kan worden tweegebracht; het betekent dat ik tot dusver ondanks enige inspanning dat niet heb kunnen doen.

De documenten die met zwarte inkt schijnen te zijn geschreven zijn even fascinerend. De donkere tekens lijken in het papier te staan in plaats van op het papier. Het is moeilijk om hiervan nu zeker te zijn, omdat de ingebonden brieven zijn gelamineerd met een doorzichtig archiefweefsel om ze intact te houden. Men moet daarom onderscheid maken tussen de vezels van het beschermende weefsel en de vezels van het papier van de brief zelf.

*[Zie Figuur 11 van de kleurenplaten (na blz 48). De nauwkeurige regelmaat van de streepjes kan worden gecontroleerd met de liniaal en gradenboog van een technisch tekenaar. – V.H.]

Zeker is dat er in de tekst *heel zorgvuldig* wijzigingen zijn aangebracht door woorden of hele zinnen uit te wissen, en de correcties over het uitgewiste heen te schrijven. Het uitwissen is niet gebeurd door met een hard stuk gom te wrijven of met een mes te schrapen, want het papier vertoont geen plaatselijke verzwakking. Het lijkt erop dat er een chemische inktverwijderaars is gebruikt; maar toepassing van een vloeibaar reagens verstoort gewoonlijk de oppervlaktevezels van het papier en laat zwakke vlekken achter die moeilijk zijn te verwijderen. Er zijn hiervan geen duidelijke tekenen. Het zou interessant zijn te weten op grond van laboratoriumtests of er op die plaatsen in het papier sporen zijn van chemische overblijfselen; als die er niet zijn, kan het zijn dat de correcties werden gemaakt op originelen waarvan de documenten die nu in de British Library worden bewaard kopieën zijn.

Het is onmogelijk die vragen te beantwoorden onder de omstandigheden van de Reading Room, slechts gewapend met een zakmicroscop. Men kan slechts hopen dat er op een dag toestemming zal worden gegeven voor het noodzakelijke (niet-destructieve) laboratoriumonderzoek dat moet worden gedaan.

CONCLUSIE

Ik heb me geconcentreerd op het handschriftaspect van het Hodgson Rapport, gedeeltelijk omdat het een belangrijk onderdeel vormt van zijn stelling en ik me daarbij op voor mij bekend terrein begeef, maar ook, wat belangrijker is, omdat alles wat ik heb verklaard onafhankelijk kan worden gecontroleerd. We hoeven ons niet te baseren op de verklaringen van allang overleden getuigen. De getuige – en een welsprekende – is hier het Hodgson Rapport zelf.

Naarmate het gedetailleerde onderzoek van dit Rapport vordert, wordt men zich meer en meer ervan bewust dat, terwijl Hodgson bereid was elk bewijs te gebruiken, hoe onbeduidend of twijfelachtig ook, om Blavatsky verdacht te maken, hij al het bewijsmateriaal negeerde dat in haar voordeel zou kunnen worden gebruikt. Zijn rapport staat vol tendentieuze beweringen, vermoedens die hij presenteerde als feiten of waarschijnlijke feiten, onbevestigde verklaringen door niet met naam genoemde getuigen, willekeurig geselecteerd bewijsmateriaal en volslagen onjuistheden.

Als een onderzoeker wordt Hodgson gewogen en te licht bevonden. Zijn zaak tegen Mw. H.P. Blavatsky is niet bewezen.

Ik kan de SPR commissie niet vrijspreken van blaam voor het publiceren van dit volkomen slechte rapport. Ze schijnen niet veel meer gedaan te hebben dan de meningen van Hodgson automatisch goed te keuren; en er werd geen serieuze poging gedaan om zijn bevindingen te controleren of zelfs om zijn rapport kritisch te lezen. Als ze dat wel hadden gedaan, zouden de procedurefouten ervan, de inconsistenties, de onjuiste manier van redeneren en het vooroordeel, zijn vijandigheid tegenover de persoon in kwestie en zijn minachting voor de 'inheemse' en andere getuigen, duidelijk zijn geworden; en de zaak zou zijn terugverwezen voor verdere studie. Mw. H.P. Blavatsky was de belangrijkste occultist die ooit voor de SPR verscheen om te worden onderzocht; en nooit werd een kans zo verspeeld.

Evenmin kan ik de toenmalige raad van bestuur van de Theosophical Society vrijspreken van blaam, omdat men niet heeft toegestaan dat hun stichtster zich behoorlijk kon verdedigen. Ze schenen zich alleen zorgen te maken over het redden van hun eigen reputatie. Of ze een bedriegster was of niet, HPB had er recht op om eerlijk te worden gehoord. Dat is nooit gebeurd. Als men haar had toegestaan de juridische en vakkundige hulp te krijgen waar ze om smeekte, dan zouden zowel Hodgson en de Society for Psychical Research in moeilijkheden zijn geraakt.

Het is heel verbazingwekkend dat Hodgson niet alleen Netherclift en Sims van het Brits Museum zo volkomen kon beïnvloeden, maar ook mannen en vrouwen van het kaliber van Myers, Gurney, en Mw. Sidgwick – om niet te spreken van verschillende generaties van onderzoekers van paranormale verschijnselen sinds het rapport in 1885 werd gepubliceerd.

Op 14 januari 1886 schreef Mw. Blavatsky:

Dat de uitgebreide maar verkeerd gerichte onderzoekingen van Hodgson, zijn voorgewende precisie waarbij hij oneindig veel geduld heeft voor kleinigheden en blind is voor belangrijke feiten, zijn tegenstrijdige redenering en zijn duidelijk onvermogen om zich met die problemen bezig te houden die hij probeerde op te lossen, door andere schrijvers na verloop van tijd aan de kaak zullen worden gesteld – daar twijfel ik niet aan.

– H.P. Blavatsky: *Collected Writings* 7:9

Ik bied mijn verontschuldiging aan haar aan dat het ons meer dan honderd jaar heeft gekost om aan tonen dat ze ware woorden schreef.

DEEL 2

J'accuse d'autant plus

Een verdere studie van het Hodgson Rapport

DEEL 2

J'accuse d'autant plus*

DE GETUIGE-DESKUNDIGE

Ik begin dit deel met een beschrijving van het werk van een getuige-deskundige zoals dat in Engelse rechtbanken voorkomt, en met speciale verwijzing naar handschriftkundigen.

De getuige-deskundige is er om de rechtbank te helpen in gevallen waarin specialistische kennis van een onderwerp is vereist. Hij moet *nooit* proberen als advocaat op te treden, en hij is in de eerste plaats verantwoordelijk aan de rechtbank en niet aan de verdediger, persoon, of organisatie die hem heeft aangetrokken. Als hij wordt aangehouden door de verdediging en oordeelt dat hij een mening moet geven die in het voordeel is van de officier van justitie, zo zij het. Hij moet nooit onder dwang van zijn opdrachtgever van mening veranderen.

Om door de rechtbank te worden geaccepteerd, moeten rapporten van getuigen gewoonlijk de vorm aannemen van een getuigenverklaring zoals voorgeschreven in Artikel 9 van de Criminal Justice Act [Wetboek van Strafrecht] van 1967. Deze begint met de verklaring:

Deze verklaring bestaande uit ___ bladzijden die elk zijn getekend door mij is naar mijn beste kennis en overtuiging waar en ik leg deze af wetende dat, als deze wordt overgelegd als bewijs, ik me blootstel aan gerechtelijke vervolging als ik daarin moedwillig iets heb vermeld waarvan ik weet dat het onjuist is of waarvan ik geloof dat het niet waar is.

Deze verklaring moet worden ondertekend, gedateerd en door getuigen worden medeondertekend. Na de verklaring is het rapport gewoonlijk op de volgende manier opgebouwd.

Er zijn twee hoofdgedeelten van het rapport. Deel A bestaat uit vier paragrafen. De eerste geeft een omschrijving van de kwalificaties van de deskundige voor zijn werk en beschrijft zijn ervaring. Hij kan daarover door de rechtbank worden ondervraagd. De tweede moet een nauw-

*'Ik beschuldig nog veel meer.'

keurige identificatie geven van de documenten die hij voor onderzoek heeft ontvangen. Voor een brief bijvoorbeeld zouden moeten worden gegeven de datum (als deze bekend is), aan wie en door wie de brief is geschreven, en de openings- en slotzinnen. Men kan niet volstaan met 'een brief geschreven op groen papier'. De derde paragraaf moet de instructies voor de deskundige bevatten – een precieze omschrijving van wat hij gevraagd werd te doen. Hij zal zich normaliter aan die instructies houden. De slotparagraaf moet de mening van de deskundige bevatten, gebaseerd op het bewijsmateriaal dat hem is gegeven, en een indicatie van de kracht van die mening die kan variëren van bijna zekerheid voor of tegen tot een neutrale of 'ik weet het niet' positie.

Een mening is een formele verklaring van de redenen voor een gegeven oordeel, een oordeel dat vaak moet worden gebaseerd op argumenten bij onvoldoende bewijs. Hier moet de verklaring zo kort en zo duidelijk mogelijk zijn, waarbij de gedetailleerde redenen in Deel B van het rapport worden gegeven. Een mening die eenmaal is gegeven moet standhouden tenzij er nieuw bewijsmateriaal aan het licht komt waardoor een herziening noodzakelijk wordt.

Deel B van het rapport bevat de gedetailleerde redenen voor de mening van de deskundige, die hij in de rechtbank moet verdedigen als het rapport wordt aangevochten (wat vaak voorkomt). In dat geval moet hij zijn bewijzen in eigen persoon en onder ede leveren. Hij moet bereid zijn het hoofd te bieden aan een streng kruisverhoor van 'de andere kant', en bovenal, hij moet zijn zelfbeheersing bewaren. Rechtszittingen zijn in hoge mate strijdperken, maar gewoonlijk zonder persoonlijke rancune. Ze staan veraf van academische discussies.

Soms is de getuigenverklaring volgens 'Artikel 9' niet genoeg, en moet het rapport als een beëdigde verklaring worden aangeboden, opgesteld door, en ondertekend en gezworen bij een notaris, en keurig voorzien van een blauw lint.

De getuige-deskundige moet altijd bedenken dat hij niet beschrijft wat er gebeurt wanneer zwavelzuur op zink wordt gegoten: hij draagt bij aan het vellen van een oordeel over een medemens van wie het leven misschien ingrijpend en definitief wordt beïnvloed als zijn getuigenverklaring onzorgvuldig, bevooroordeeld of gebrekkig is. Het is een ontzagwekkende verantwoordelijkheid, vooral wanneer het beschikbare bewijsmateriaal mager of tegenstrijdig is. Het is goed als parapsychologen bedenken dat ze zich in dezelfde positie kunnen bevinden.

Ik vermeld dit alles omdat het duidelijk is dat Hodgson, evenals Gallio,* zich om al deze dingen niet bekommerde. Ik geef toe dat de rechtsprocedure toen misschien minder strikt was dan nu (hoewel ik hiervan niet zeker ben), maar Hodgsons methoden zijn onvergeeflijk laks en zouden tegenwoordig in een rechtszaak niet overleefd blijven.

ONDERZOEKSMETHODEN

Onderzoeksmethoden verschillen in detail afhankelijk van de onderzoeker, maar er zijn een aantal basisbeginselen die de meesten volgen.

Ten eerste, er is het 'gevoel' van het handschrift als geheel. Hodgson zegt:

Het is goed genoeg bekend bij mensen die ook maar enigszins vertrouwd zijn met het vergelijken van handschriften dat er weinig belang kan worden gehecht aan alleen het algemene voorkomen van een geschreven document.

– blz. 283

Dit wordt krachtig ontkend door Charles Hamilton die aanspraak maakt op enige ervaring bij het onderzoeken van documenten (*In Search of Shakespeare: A Study of the Poet's Life and Handwriting*, Robert Hale, Londen, 1986, blz. 7-8):

Het gevoel dat men krijgt van een handschrift is niets anders dan de onmiddellijke indruk die het op een geoefend oog maakt. In plaats van een inhoudeloze toets van authenticiteit te zijn, is het gevoel in feite het totaal van de kennis van de beschouwer, het samengaan van intuïtie en een enorme hoeveelheid ervaring. Nadat de deskundige op het gebied van manuscripten tot een gevoelsoordeel is gekomen, kan zijn ogenblikkelijke indruk worden uitgewerkt door een gedetailleerd onderzoek van het handschrift. . . .

Het gevoel is een belangrijke factor bij het vergelijken van handschriften of bij het beoordelen van de authenticiteit ervan. Wie maar af en toe betwiste handschriften onderzoekt is misschien niet ontvankelijk voor het gevoel. Hij kan de vorming van de individuele letters in een document uitgebreid bestuderen. . . .

Sommige factoren die bijdragen aan het gevoel van een manuscript zijn: de hoeveelheid ruimte tussen de woorden en tussen de regels; de grootte van het handschrift; het gemak, of het gebrek daaraan, waarmee het handschrift vloeit; de druk van de pen bij het vormen van de halen, vooral de neergaande halen; de lengte van de neergaande halen, zoals bij de *y*'s en *g*'s; de algehele leesbaarheid van het handschrift; de positie van de punten boven de *i*'s en de dwarsbalk

*Handelingen 18:17.

van de *t's*; de dikte van de halen met de pen; en de haast, of het gebrek aan haast, waarmee de woorden en letters zijn gevormd. . . .

Nadat een manuscript de gevoelstest heeft ondergaan, moeten de individuele woorden en letters grondig worden onderzocht.

Aan de lijst van Hamilton zou ik willen toevoegen: de relatieve grootte van hoofdletters ten opzichte van kleine letters; de relatieve lengte van letters met een haal omhoog of omlaag ten opzichte van de romp van de kleine letters; abnormale verkorting of verlenging in de schrijfwijze van woorden; stijl, met losstaande letters of aaneengescreven; consequentie en vloeiendheid.

Als een handschrift er niet in orde *uitziet*, is het vaak niet in orde; maar er kan een gedetailleerd onderzoek nodig zijn om vast te stellen *waarom* het niet in orde is. 'Gevoel' krijgt men alleen door ervaring.

Na de 'gevoels'test begint het tweede stadium van het onderzoek waarbij het handschrift woord voor woord, letter voor letter, onder een vergrootglas wordt bekeken. Men probeert vast te stellen hoe de individuele letters zijn gevormd, de volgorde van de halen van de pen en de variaties in de daarop uitgeoefende druk. Microfoto's gemaakt met een vergroting van rond 4 x de diameter zijn vaak informatief en waardevol. Men moet bedenken dat de verschillen even belangrijk zijn als de overeenkomsten, vaak zelfs nog belangrijker.

Tenslotte komt het onderzoek naar belangrijke, gewoonlijk onbewuste, eigenaardigheden, die ertoe kunnen bijdragen om het identificeren van een handschrift nog betrouwbaarder te maken. Zulke eigenaardigheden kunnen zo klein zijn als de manier waarop de punt boven de letter *i* wordt geplaatst. In mijn eigen handschrift worden de lussen van de letters *a*, *g*, *o* en *q* alle gemaakt met een continue beweging van de pen *met de wijzers van de klok meedraaiend*. Dit is zeldzaam en niet direct voor de hand liggend.

Ik besluit dit gedeelte met een paar belangrijke opmerkingen. Het is vaak relatief gemakkelijk een handtekening uit de vrije hand en uit het hoofd te vervalsen. Het is veel moeilijker een oorspronkelijke brief van één bladzijde in een aangenomen hand te schrijven zonder op een of ander punt te vervallen in de normale manier van schrijven. Het is nog moeilijker bladzijde na bladzijde van een oorspronkelijke verhandeling in antwoord op specifieke vragen in een aangenomen hand *en* literaire stijl te schrijven, zonder terug te vallen in de normale manier van schrijven.

Een of twee van de brieven van KH hebben meer dan 16.000 woorden en gaan over diepzinnige onderwerpen.

Vanuit het standpunt van een onderzoeker, is het vaak heel gemakkelijk te zeggen dat een geschreven stuk is vervalst: het is veel moeilijker te zeggen *door wie* het werd vervalst. Om te beweren dat één bepaalde persoon daarvoor verantwoordelijk was, met uitsluiting van alle anderen, kan heel riskant zijn.

Heel recent werd ik in mijn eigen praktijk gevraagd het handschrift te onderzoeken van een dreigbrief die een rol speelde in een strafzaak. Zoals gebruikelijk is bij documenten in een strafzaak, werd het briefje als officieel bewijsstuk in een doorzichtige envelop geplaatst waaraan een identificatielabel werd gehecht. De details werden ingevuld door de politieman die de getuige had ondervraagd die het officiële bewijsstuk had aangeleverd, en de getuige had het label ondertekend om de authenticiteit ervan te bevestigen. Ik ontdekte, tot mijn verwondering, dat het handschrift van de politieman bijna identiek was aan het schrift van het dreigbriefje; maar het was niet waarschijnlijk dat de politieman verantwoordelijk was voor de misdaad en de overeenkomst van het handschrift was toeval. Het is heel verkeerd en gevaarlijk, om één verdachte eruit te pikken met uitsluiting van alle anderen, en dan naar bewijsmateriaal te zoeken om die ene verdachte als de schuldige aan te wijzen. Dat is wat Hodgson heeft gedaan en ik vind zijn gedrag onvergeeflijk.

Het Hodgson Rapport

DE 'VERSCIJNSELEN'

Ik heb weinig te zeggen over het eerste (veruit het langste) gedeelte van het Hodgson Rapport. Ik beschik niet over middelen om te kunnen zeggen of enige van de 'verschijnselen' die aan HPB worden toegeschreven echt zijn of niet. Ik was er toen niet bij; alle getuigen van de verschijnselen zijn sindsdien allang gestorven; en elk tastbaar bewijs zoals de 'schrijn' is verloren gegaan of vernietigd. De hele zaak is gehuld in de mist van geschiedenis en legende, en het lijkt onwaarschijnlijk dat er nu nog enig nieuw bewijs aan het licht zal komen. De 'verschijnselen' kunnen zijn teweeggebracht door goochelarij; of ze op die manier zijn voortgebracht, kan ik niet zeggen. Ik ben daarom onwetend in de zin zoals T.H. Huxley het verwoordde: 'Ik weet het niet'. Gelukkig is de blijvende waarde van HPB's geschriften niet afhankelijk van 'verschijnselen'.

Na dit te hebben gezegd, wijs ik op de vijandigheid van Hodgson tegenover HPB en de minachting waarmee alle getuigen op twee na worden afgewezen, vaak om belachelijke redenen.* De enige twee getuigen die Hodgson zonder meer op hun woord gelooft zijn de Coulombs; en als zij onbetrouwbaar blijken te zijn, stort het bouwwerk van Hodgson ineen.

HET HANDSCHRIFT

De Blavatsky-Coulomb Brieven

Deze brieven zijn van *cruciaal* belang, want als de bezwarende gedeelten van de brieven echt zijn, zou daaruit blijken dat HPB betrokken was bij frauduleuze praktijken. Als ze daarentegen geheel of gedeeltelijk vervalsingen zijn, zijn de enige andere verdachten de Coulombs; en de vervalsingen zouden betekenen dat de Coulombs logen en dat hun uitspraken over andere zaken niet kunnen worden vertrouwd.

Sinds het schrijven van 'J'accuse' heb ik kunnen profiteren van Michael Gomes' nauwgezette onderzoek naar de Coulomb affaire† en van zijn waardevolle bibliografie met verklarende aantekeningen§, waarvan Hoofdstuk 8 bijzonder relevant is voor deze studie. Het werk van Beatrice Hastings‡ over het Coulomb pamflet¶ is niet gemakkelijk beschikbaar, maar het is essentiële lectuur.

Helaas schijnt het dat deze brieven, die van essentieel belang zijn, zijn vernietigd. Wat we erover weten kan als volgt worden samengevat:

*De eerste brief van KH die we kennen werd rond 1870 door een 'geheimzinnige vreemdeling' bezorgd volgens het getuigenis van Mw. Fadjejev. Dit getuigenis wordt door Hodgson afgewezen op grond van het feit dat 'we moeten bedenken dat ze een Russische dame is, en de tante van Mw. Blavatsky, en dat Mw. Blavatsky misschien politieke motieven liet meespelen bij het stichten van de Theosophical Society.' Ik denk dat het mogelijk is dat zelfs Russische dames af en toe de waarheid kunnen spreken. Het citaat komt uit blz. 292 van het Hodgson Rapport en de hele voetnoot verdient bestudering als voorbeeld van de manier van redeneren van Hodgson.

†Michael Gomes, 'The Coulomb Case 1884-1984', *The Theosophist*, december 1984, januari 1985, februari 1985, blz. 95-102, 138-47, 178-86.

§Michael Gomes, *Theosophy in the Nineteenth Century: An Annotated Bibliography*, Garland Reference Library of Social Sciences, Deel 532 (Religious Information Systems, Deel 15), Garland Publishing, New York & Londen, 1994.

‡Beatrice Hastings, *Defence of Madame Blavatsky*, Deel 1 & 2, The Hastings Press, Worthing, Engeland, 1937.

¶Emma Coulomb, *Some Account of My Intercourse with Madame Blavatsky from 1872-1884*, Higginbotham & Co., Madras, 1884.

Enkele van de brieven van HPB aan Emma Coulomb (en er moeten er veel zijn geweest) bevatten korte passages die instructies zouden bevatten voor EC om frauduleuze verschijnselen teweeg te brengen.

Aan weinig theosofen (zelfs niet aan HPB zelf) werd toegestaan deze brieven te onderzoeken. Maj. Gen. H.R. Morgan, die een ervan onderzocht waarin naar hem werd verwezen, verklaarde dat het een vervalsing was.*

Er werd geen facsimile van deze brieven gepubliceerd door Hodgson, die heel onbenullige redenen gaf om dat niet te doen.

De hoofdgetuige is hier Netherclift; zijn kwalificaties en zijn achtergrond heb ik niet kunnen achterhalen. Zijn rapport, zoals dat door Hodgson is gepubliceerd, is verminkt; er is een deel uit weggelaten, en het draagt twee dateringen. Zoals gezegd kunnen sommige van de documenten die Netherclift opsomt niet worden geïdentificeerd, en zij die wel kunnen worden geïdentificeerd zijn niet bezwarend. Sommige zijn alleen enveloppen. In zijn rapport merkt Hodgson enkele fragmenten van documenten met een sterretje waarvan hij zegt dat hij ze naar Netherclift heeft gestuurd voor onderzoek, maar het is moeilijk dit 'voorzien van een sterretje' in overeenstemming te brengen met de lijst van Netherclift.

Een tweede partij niet geïdentificeerde documenten werd naar Netherclift gestuurd, die ze terugstuurde met *een bevestiging op de envelop die ze bevatte* dat ze alle in het handschrift van HPB waren. De envelop zou heel goed HPB's lijst van wasgoed hebben kunnen bevatten.

Ik beschik over enige informatie betreffende Sims van het Brits Museum.† Hij schijnt weinig meer te hebben gedaan dan Netherclift zonder nadenken te volgen. Het Hodgson Rapport bevat geen geschreven rapport van hem.

Het schijnt dat Hodgson het handschrift van Alexis Coulomb nooit heeft onderzocht. Het leek erg veel op dat van HPB.§ Toen ik 'J'accuse' schreef was ik me er niet van bewust dat dit feit aan theosofen goed bekend was. Er wordt verteld dat tenminste bij één gelegenheid Coulomb 'als grap' vervalste instructies van HPB maakte.‡

**Reply by H.R. Morgan to a Report of an Examination of the Blavatsky Correspondence by J.D.B. Gribble*, Ootacamund, 1884.

† Zie Deel 1, blz. 10.

§ Zie Deel 1, blz. 29-30.

‡ Sylvia Cranston, *HPB: Het bijzondere leven en de invloed van Helena Blavatsky*, Theosophical University Press, Den Haag, 1995, blz. 264.

Degene van wie bekend is dat hij als laatste de brieven ontving was Elliott Coues die ze kocht voor zijn verdediging in een rechtszaak.* Als ze echt zouden zijn, zouden ze belastend bewijsmateriaal hebben bevat in zijn voordeel. Hij heeft ze niet gebruikt. HPB's dood maakte een eind aan de rechtszaak, maar een jaar later publiceerde de redactie van de *New York Sun* een herroeping van Coues' artikel.†

De cheque voor de brieven is bewaard in Coues' papieren§ maar de brieven zelf zijn niet gevonden ondanks ijverig speurwerk ernaar door Anita Atkins en anderen.‡

Na de dood van Coues werd een hoeveelheid correspondentie van Blavatsky door Coues erfgenaam verbrand.¶

Het is nu onwaarschijnlijk dat we ooit in staat zullen zijn de bezwarende gedeelten van die brieven aan een onafhankelijk onderzoek te onderwerpen, maar er is sterk indirect bewijs dat ze vervalsingen waren door Alexis Coulomb. Hij had zowel het motief als de mogelijkheid om dat te doen. Ik kan niet geloven dat Coues de brieven niet zou hebben gebruikt om HPB schade toe te brengen als ze echt waren geweest. Toen Coues zich realiseerde dat ze voor hem nutteloos waren, liet hij ze misschien vernietigen, zodat ze niet in handen zouden kunnen vallen van het Blavatsky-kamp.

De Mahatma Brieven

Gelukkig zijn de meeste Mahatma Brieven bewaard in de British Library waar ze werden gedeponneerd door de executeur-testamentair van Sinnett. Ze zijn beschikbaar om op verzoek te worden bestudeerd in het Department of Manuscripts (Additional MSS 45284, 45285 en 45286). ZE VORMEN OORSPRONKELIJK BEWIJSMATERIAAL. Er zijn echter moeilijkheden om ze in de British Library te onderzoeken. De brieven zelf zijn gebonden in drie zware en omvangrijke delen zodat het naast elkaar leggen en vergelijken van verschillende brieven vaak moeilijk of onmogelijk is. Om gegronde redenen mag men geen pen, potlood of tekeninstrument

*Michael Gomes, 'Witness for the Prosecution: Annie Besant's Testimony on behalf of H.P. Blavatsky in the New York *Sun*/Coues Law Case', Occasional Paper, *Theosophical History*, Fullerton, CA, 1993.

†De tekst van de herroeping is weergegeven in Cranston, *HPB*, blz. 368.

§Cranston, *HPB*, blz. 265.

‡Informatie van Anita Atkins. Zie Deel 1, blz. 7-8.

¶Informatie van Walter A. Carrithers. Zie Deel 1, blz. 8.

in de leeszaal gebruiken. Foto's maken is verboden. Alleen het gebruik van een vergrootglas is toegestaan. Zelfs een mini-pocketmicroscoop met een vergroting van 30 x werd door de suppoosten van de bibliotheek met wantrouwen bekeken en moest discreet in mijn zak worden weggestopt. Voor wie buiten de agglomeratie van Londen wonen, kan het werken in de British Library zowel veel tijd als geld kosten.

De Theosophical Society met het Internationaal Hoofdkwartier in Pasadena, Californië, heeft mij enkele jaren lang een waardevolle set van 1323 kleurendia's geleend van de volledige verzameling Mahatma Brieven in de British Library, die ik in detail heb kunnen bestuderen zolang als ik dat nodig achtte. Ik kan nu veel meer over de Brieven zeggen dan in 'J'accuse' mogelijk was.

De tekst van de Brieven is uitgegeven door Barker.* Deze omvat brieven, fragmenten en aantekeningen van KH (108), M (26), HPB (9), Subba Row (3, waarvan één met eraan toegevoegde commentaren door KH), A.O. Hume (2), A.P. Sinnett (2), de 'Onterfde' (1), Stainton Moses (1) en Damodar (1). De brieven zijn op zichzelf het lezen waard, maar ze kunnen moeilijk te volgen zijn omdat de onderwerpen kunnen worden aangeboden zonder duidelijke volgorde en ze kunnen antwoorden zijn op niet opgetekende vragen. KH heeft de neiging lang van stof te zijn en af te dwalen; en hij kan vaak beginnen met het beantwoorden van één vraag, en al snel afdwalen om een andere (niet gestelde) vraag te beantwoorden.

Het bekijken van de dia's was een moeizaam en tijdverslindend karwei. Om het vereiste detail te krijgen, werd elk van de dia's onder een microscoop met een vergroting van 50 x onderzocht, waarbij de mechanisch te verstellen objecttafel van de microscoop werd gebruikt om de tekst regel voor regel te onderzoeken. Na een uur van dit soort werk moest men pauzeren.

Het *papier* dat werd gebruikt voor de Brieven schijnt elk stukje papier te zijn dat beschikbaar was. Volgens KH was papier een schaars product en alle beschikbare stukjes werden gebruikt, zelfs de delen die blanco waren gelaten door een vorige correspondent. Een aantal van de brieven had de dikte van 'rijstpapier'.

De *inkt* levert enige problemen op. Hij is niet vervaagd op de manier

*A. Trevor Barker, ed., *The Mahatma Letters to A.P. Sinnett*, facsimile 2nd Edition (1926), Theosophical University Press, Pasadena, 1994; Third and Revised Edition, The Theosophical Publishing House, Adyar, Madras, 1962. Vertaling: *De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett*, Theosophical University Press, Den Haag, 1979.

waarop gewone schrijfkinkt uit die tijd vervaagt, die in de loop van een eeuw verbleekt via bruin en geel tot algehele onleesbaarheid. Deze is leesbaar gebleven en het lijkt alsof hij was beperkt tot een dunne laag aan de oppervlakte van het papier. Er is weinig 'doordruk'. Dit is een term die wordt gebruikt bij drukkers om het doordringen van de inkt door de poriën van het papier naar de andere kant aan te geven. Victoriaanse schrijfkinkt ging door dun papier heen en maakte het schrijven op de achterkant onmogelijk (zie Deel 1, Figuren 10a en 10b).

Onderhandelingen met de beheerders van de Brieven om deze inkt te laten testen op de chemische samenstelling – door een universiteit op een manier waarbij geen beschadigingen ontstaan – leidden tot niets; en nu de brieven zijn versterkt door ze te verpakken in een doorzichtig archiefweefsel, is verder onderzoek van dit vraagstuk misschien onmogelijk geworden.

Blauw potlood: een lastig probleem vormt het schrift dat met blauw potlood of crayon schijnt te zijn gemaakt. Veel van dit schrift (maar niet alles) heeft een duidelijke, scherpe, gestreepte structuur die lijkt op een hemel met schapenwolkjes. Het ziet eruit alsof het door een moderne precisielijnscanner is gemaakt (zie Figuur 11). Voor mij blijft de reden voor deze manier van productie een mysterie. Emma Coulomb zou hebben gezegd dat het effect ontstond doordat ze waren geschreven terwijl het papier op een stoffen boekomslag rustte. Ik kan niet begrijpen waarom iemand zou willen schrijven met het papier op een boekomslag; in elk geval lukt het mij niet om dat effect op die manier te bereiken. De onregelmatigheden van het boekomslag en het trekken van de kleurstof in de streken die schoon zouden moeten blijven vallen direct op. Deze merkwaardige eigenschap van het schrift is door de meeste schrijvers over het onderwerp De Mahatma Brieven, van wie ik het werk ken, genegeerd.

Correcties: Een ander kenmerk van de KH brieven is dat er heel zorgvuldig correcties zijn gemaakt in de tekst. Deze correcties betreffen vaak het uitwissen van volledige woorden, of zelfs van hele zinnen, en het schrijven van correcties over het uitgewiste heen. Het wissen is niet gebeurd door met een hard stuk gom te wrijven of door met een mes te schrapen, want er is geen plaatselijke verzwakking van het papier. Het ziet eruit alsof een chemische inktverwijderaar is gebruikt; maar toepassing van een vloeibaar reagens verstoort gewoonlijk de oppervlaktevezels van het papier en laat vage vlekken achter die moeilijk zijn te verwijderen. Het zou nuttig zijn te weten op basis van laboratoriumtests of er op die

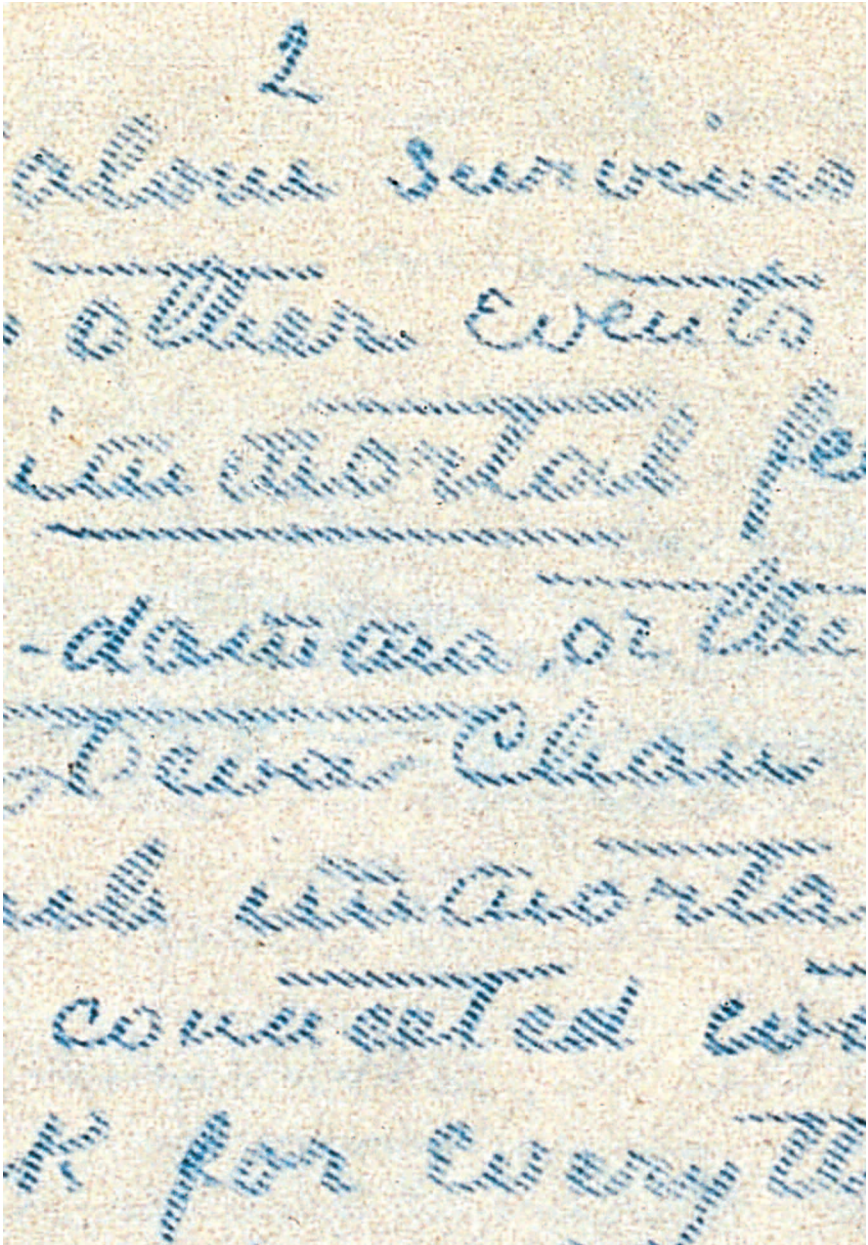
PLATEN

Figuren 11-22

Gereproduceerd met toestemming van de British Library
Additional MSS 45284, 45285, 45286 (Mahatma Papers)

cannot help using that alone survive, and - not the object
 but moderation of any other events or scenes? Love and
friend are the only inward feelings, the only survivors
 from the wreck of life - down on the physical world, down
 your yourself down, in peace Charm with them - you may
 have love with such inward love; with the fair
love stealing some connected with them for a happy
and - a perfect break for everything else relating to
your within, social, political, eternity and social life.
And then in the face of that spiritual, purely con-
scious existence, of that unhappy of religion, which, in
proportion with the intensity of the feeling that connects
it, looks from a less to social thousand years - and
it the personal in the branch of a to be seen - if you
can travels through mountains. - you may think - that
in the heat - of an answer. There you experience and ex-
istence during - say - that could which you consider

FIGUR 11

FIGUUR 11 (vergroot detail)

Brief 20c, ontvangen augustus 1882, handschrift van KH, (schaal ong. 270%),
zie blz. 33, 48, 72.

9

brooch — you will then have done real good to the cause of truth and justice to the woman who is made to suffer for it. Isolated as it is, the case under notice in the Pioneer becomes less than worthless — it is positively injurious for all of you — for yourself as the Editor of that paper as much as for any one else, if you pardon me for offering you that which looks like advice. It is neither fair to yourself nor to her, that, because the number of eye-witnesses does not seem sufficient to warrant the public attention, your and your lady's testimony should go for nothing: Several cases combining to fortify your position as truthful and intelligent witness to the various occurrences, each of these gives you an additional right to assert what you know. It imposes upon you the sacred duty to instruct the public and prepare them for future possibilities by gradually opening their eyes to the truth. The opportunity should not be lost through a lack of as great confidence in your own individual right of assertion as that of Sir Donald Stewart. One witness of well known character outweighs the evidence of ten strangers; and if, there is any one in India who is respected for his trustworthiness it is — the Editor of the Pioneer. Remember that there was but

FIGURE 12

Brief 1, ontvangen rond 15 oktober 1880, handschrift van KH, 20,6 x 25,6 cm
(schaal 65%), zie blz. 51.

upon your ear, has a peculiar significance
with us which it cannot have with you;
therefore, ^{and} to begin with, you must not
accept it otherwise, than in the former sense.
Perhaps, you will better appreciate our
meaning when told, that in our view
the highest aspirations for the welfare of
humanity become tainted with selfishness
if, in the mind of the philanthropist
there lurks the shadow of desire for
self benefit or a tendency to do injustice,
~~and~~ even when these exist unconsciously
to himself. Yet, you have ever discussed
but to put down the idea of a univer-
-sal Brotherhood, questioned its use-
-fulness, and advised to remodel the
T. S. on the principle of a college for
the special study of occultism. This,
my respected and esteemed friend and
Brother — will never do!

Having disposed of "personal motives"
let us analyze your "terms" for helping
us to do public good. Broadly stated
these terms are: — first: that an independ-
-ent Anglo-Indian Theosophical Society

FIGUUR 13

Brief 2, ontvangen 19 oktober 1880, handschrift van KH, 20,6 x 25,6 cm (schaal 65%),
zie blz. 52.

A few words more:
why should you have felt
disappointed at not receiving
a direct reply to your last
note? It was received in
my room about half a mi-
nute after the currents for
the production of the pillow
- ~~dash~~ ~~was~~ had been set ready
and in full play. And -
unless I had assured you
that a man of your dispo-
sition need have little fear
of being "fooled" - there was
no necessity for an answer.
One favour I will cer-
tainly ask of you, and
that is, that now that

FIGUUR 14

Brief 3c, ontvangen rond 20 oktober 1880, handschrift van KH, 10,3 x 18,7 cm
(schaal 100%), zie blz. 52.

shall not be allowed to disconnect itself with
the Parent Body, tho' you are at liberty to manage
your affairs in your own way without fearing the
slightest interference from its President so long as
you do not violate the general Rules. And upon
this point I refer you to Rule IX. This is the
first practical suggestion coming from a
Cis and Trans-Himalayan "Cave-dweller"
whom you have honoured with your confidence.

And now about yourself personally.

Far be it from me to discourage one so willing
as yourself by setting up impossible barriers
to your progress. We never whine over the
inevitable but try to make the best of the worst.
And tho' we neither push nor draw into the
mysterious domain of occult nature those
who are unwilling; ~~and~~ never ~~refuse~~ shrink from
expressing our opinions freely and fearlessly,
yet we are ever ^{as} ready to assist those who
come to us; even to agnostics who assume the
negative position of "knowing nothing but
phenomena and refuse to believe in anything
else." It is true that the married man cannot
be an adept, yet without striving to become
a "Rajayogi" he can acquire certain powers

FIGUUR 15

Brief 4, gedateerd 29 oktober 1880, handschrift van KH, 20,6 x 25,6 cm (schaal 65%),
zie blz. 53.

They touch man's true position in the universe,
in relation to his previous and future births;
his origin and ultimate destiny; the relation
of the mortal to the immortal; of the temporary
to the eternal; of the finite to the Infinite; ideas
larger, grander, more comprehensive, recog-
nizing the universal reign of Intuitively Law,
unchanging and unchangeable in regard to
which there is ~~but~~ only an Eternal Now,
while to uninitiated mortals time is past or
future, as related to their finite Existence
on this material Speck of dirt. This is
what we Obey, and what wise have solved

And now it is your province to decide
which will you have: the highest philosophy
or simple Exhibitions of occult power.
Of course this is by far not the last word
between us and — you will have time to
think it over — The Chiefs want a "Bro-
therhood of Humanity" a real universal
Fraternity started; an institution which would
make itself known throughout the world
and arrest the attention of the highest minds.
I will send you my Essay. Will you be
my co-worker and patiently wait for

FIGUUR 16

Brief 6, ontvangen rond 10 december 1880, handschrift van KH, 21,2 x 26,2 cm (schaal 100%), zie blz. 54.

My dear friend: You are certainly on the right path: the path of deeds and actions not mere words—may you live long and keep on! I hope this will not be regarded by you as an encouragement to be "goody-goody"—a happy expression which made me laugh—but you indeed step in as a kind of Kalka avatar dispelling the shadows of "Kali-Yug"—the black night of the perishing I.S. and driving away before you the fata morgana of its Rules. I must cause the word fecit to appear after your name in invisible but indelible characters on the list of the General Council as it may prove some day, a secret door to the heart of the sternest of Hobilgaus...

I'm a good deal occupied—alas, as usual—I must contrive to send you a somewhat lengthy farewell epistle before you take up a journey that may have most important results—and not alone for our cause.... You understand, do you not, that it is no fault of mine if I cannot meet you as I would? Nor is it yours, but rather that of your life-long environment and—a special delicate task I have been entrusted with since I knew you. Do not blame me, then, if I do not show myself in more tangible shape, as not

FIGUUR 17

Brief 8, ontvangen rond 20 februari 1881, handschrift van KH, 21,2 x 26,2 cm (schaal 63%), zie blz. 54.

to find a field in which their Energy could
expand themselves. Theosophy is such a field,
hence — all the great plans of moral reform,
of intellectual & spiritual research into abstract
principles of nature, all the divine aspirations
would, in theosophy, come to fruition, & the
abstract entity previously known as the great
Theosophy would occupy itself in this inner
world of its own preparatory living, if not
quite what one would call a conscious
existence, at least a dream of such realistic
vividness that ~~nothing~~ of the life-realities could
ever rival it. And this dream "lasts" — until
Mortua is satisfied in that direction, the ripple
of force reaches the edge of its cyclic basin, and the
being turns into the next area of causes. This, it is

FIGUUR 18

And now for a few parting words of explanation. O's
means - which produced such disastrous results & a most
desperate quiproquo was written on the 2nd of Oct. On the night of the
25th, my beloved brother told me, that having heard Mr. Sum-
ner in H. P. R.'s room that he had never himself heard O state
to him that, he, O. had personally seen us, and also had
heard R. B. that were O went to tell him so, he had confidence
enough in the man to believe in what he said. - i.e. H. H.
thought of asking me to go & tell O, to do so; believing
it might please Mr. Sumner to learn some of the details.
H. H. wishes we - saw to me. And that is why Mr. Sumner
received that letter from O., at a time when he doubt-
less were already settled. At the same time as I delivered
my message to O., I satisfied his curiosity as to your
society, & told him that I thought of it. O. asked my permis-

down to send to you these notes which I recorded. Now,
that is the public secret. For reasons of my own I desired
you should know what I thought of the situation, a few
hours after my belated return, what sort of this world.
When the letter reached you my feelings were somewhat
changed & I altered, as said before the name a good deal.
As G's style had made me laugh, I added my post
scriptum which related solely to Gents, but was, never-
theless applied wholly by me to him self!

Let us drop it. I close the longest letter I have ever written
in my life; but as I do it for K.H. - I am satisfied. Though you
shall may not think it, the "mark of the adept" is kept - at
least at Simla, & I try to keep up to it. However
per I may be as a writer of a correspondent
 J.M.C.

FIGUUR 19

Brief 29, niet gedateerd, handschrift van M (schaal ong. 100%), zie blz. 57.

invent some version & say that we
have forged the documents. But
my uncle says in his official
letter to me that the Prince de
Dorset is going to send me an
official document to prove my
identity & so we will wait.
His other private letter I cannot
translate as its phraseology is
far from complimentary for
Mr. Primrose & in particular, &
the Engl. Indians who insult
& vilify me in general. I will
ask the Prince to write to Lord
Ripon, or Gladstone direct.

Yours in the love of Jesus
HPB Blavatsky.

Why the Duke does the "Woon"
want me now to go to Allahabad?
I can't be spending money then &
back for I have to go by Japan
& Borda & he knows it. What all
this means is more than I can tell. He
made me go to Lahore & now it's Allahabad!

FIGUUR 20

Brief 134, gedateerd Dehra Dun vrijdag 4, handschrift van HPB, 13,1 x 20,6 cm
(schaal 89%), zie blz. 58.

My dear Octobary.

XX B.

W.D.R. 170

Swila. July 25 1882

I began to try to answer ~~the~~
letter at once so that if W.H. really means
the note to appear in this number
"next" appearing "next" for August is
might just be in time. But I soon
got into a tangle - of course we have
received no information that - certainly
concern the question now raised, tho' I
suppose we ought to be able to
combine with into an answer. The
difficulty then in giving the real

FIGUR 22

plaatsen sporen zijn van de resten van chemische middelen. Als die er niet zijn, is het mogelijk dat de correcties in de *originelen* werden aangebracht, waarvan de brieven in de British Library kopieën zijn. Omdat ik niets weet over de manier van overbrengen van die brieven, weet ik niet of deze suggestie plausibel is.

De geschiedenis van deze brieven en een groot aantal verwijzingen zijn gegeven door Gomes.* De laatste brief die afkomstig zou zijn van KH werd in 1900 ontvangen door Annie Besant. Ik bezit nu een fotokopie van deze brief en mijn mening is dat het een goede nabootsing is van het handschrift van KH, maar niettemin een vervalsing. De literaire stijl is anders dan die van KH.

DE KWALIFICATIES VAN HODGSON, NETHERCLIFT EN SIMS

Op dit punt aangekomen is de vraag gepast welke kwalificaties en ervaring Hodgson had als onderzoeker van de omstreden documenten. Uit de verslagen is niet duidelijk dat hij hetzij kwalificaties of ervaring had voor dat werk. Integendeel, zijn methoden wekken de indruk dat hij niet getraind was en onlogisch te werk ging, met weinig gevoel voor rechtvaardigheid. Mw. Blavatsky omschrijft het goed als ze verwijst naar

de uitgebreide maar verkeerd gerichte onderzoeken van Hodgson, zijn voorgewende precisie waarbij hij oneindig veel geduld heeft voor kleinigheden en blind is voor belangrijke feiten, zijn tegenstrijdige redenering en zijn duidelijk onvermogen om zich met die problemen bezig te houden die hij probeerde op te lossen. . . .

– H.P. Blavatsky: *Collected Writings* 7:9

De gerapporteerde meningen van Netherclift en Sims moeten buiten beschouwing worden gelaten voorzover ze over de Mahatma Brieven gaan. Ik herhaal: we hebben van beiden geen *geschreven en ondertekend* verslag, alleen Hodgsons versie van wat hij zegt dat ze hem hadden verteld. De documenten die aan hen werden voorgelegd kunnen niet worden geïdentificeerd. Ze veranderden hun mening daartoe gedwongen door Hodgson. Tenslotte, en wat heel belangrijk is, er werd geen ander dan HPB als verdachte beschouwd. Geen enkele rechtbank zou zo'n getuigenis aanvaarden.

*Michael Gomes, 'The Coulomb Case 1884-1984', *The Theosophist*, december 1984, januari 1985, februari 1985, blz. 95-102, 138-47, 178-86.

De manuscripten van KH

Laten we nu de belangrijkste kenmerken bekijken van deze reeks manuscripten.

Algemene kenmerken: De volgende algemene kenmerken worden overal in de hele reeks aangetroffen:

Het schrift heeft een voorwaartse helling van ongeveer 30° ten opzichte van de loodlijn.

De hoogte van de romp van de kleine letters (met uitzondering van halen naar boven en naar beneden) is opvallend gelijkmatig. Laten we deze hoogte aangeven met H.

De halen omhoog gaan tot een hoogte van ongeveer 2H boven de grondlijn, en de halen omlaag gaan tot ongeveer 1H onder de grondlijn.

De ruimte tussen de regels is ongeveer $3\frac{1}{2}$ H.

De hoogte van de hoofdletters is ongeveer 3H.

De ruimte tussen de woorden is ongeveer 2H.

Het handschrift is vloeiend, niet gehaast, en zorgvuldig gemaakt.

De druk van woord tot woord is gelijkmatig.

De dwarsbalken van de *t*'s zijn een opvallend kenmerk. Ze zijn lang, soms extreem lang, naar rechts iets oplopend.

Punten boven de *i*'s zijn zorgvuldig geplaatst dichtbij het verlengde van de stam van de *i*.

Stabiele lettertekens die in de hele reeks constant blijven: Er zijn een paar hoogst karakteristieke letters die vanaf het begin worden aangetroffen en in de hele reeks KH manuscripten blijven voorkomen. Het zijn:

b die eruitziet als *li* zonder punt, dus .

p die er gewoonlijk uitziet als een haarspeld waarbij de rechtersand is verkort en een kleine neerwaartse curve heeft die aan het uiteinde is toegevoegd, dus .

n met zijn uitgediepte 'slinger' waardoor deze niet is te onderscheiden van een *u*, en

x die de vorm van een St. Elizabethletter aanneemt, dus .

Lettertekens die in de vroegste manuscripten variëren: De rest van de letters is tamelijk stabiel met uitzondering van vijf: *f*, *g*, *k*, *t* en *y*. Deze vertonen

een variatie van vormen in de eerste brieven, maar stabiliseren snel in de loop van een paar weken.

Ik breng nu de EERSTE HOOFDUITSPRAAK van Hodgson in herinnering:

Dat er duidelijke tekenen zijn van een ontwikkeling in het handschrift van K.H., waarbij verschillende sterke overeenkomsten met het gewone handschrift van Mw. Blavatsky geleidelijk werden weggewerkt. – blz. 283

Over de eerste brief die Sinnett heeft ontvangen (Barkers Brief 1, onze Figuur 12), zegt Hodgson:

In deze, die werd ontvangen rond oktober 1880, zijn de sporen van het handwerk van Mw. Blavatsky talloos en opvallend, en vanaf deze brief zijn een geleidelijke ontwikkeling van de gebruikelijke kenmerken van K.H. en een geleidelijke eliminatie van de vele eigenaardigheden van Mw. Blavatsky, duidelijk zichtbaar. De handschriften van K.H. die aan Netherclift [voor onderzoek] waren voorgelegd, werden geschreven nadat Mw. Blavatsky jaren had kunnen oefenen. – blz. 282-3

Deze uitspraken worden ronduit tegengesproken door het directe bewijs dat voor ons is bewaard gebleven, waaronder het Hodgson Rapport zelf. We bekijken nu enkele brieven van KH in detail.*

FIGUUR 12

Barker, blz. 5

ONTVANGEN in Simla op of rond 15 oktober 1880

BRIEF 1

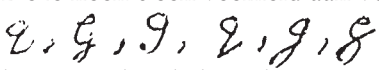
Dia no. K36015

DAG 0

Dit is een bladzijde uit de eerste brief die Sinnett in Simla ontving op of rond 15 oktober 1880 – geïdentificeerd als de brief waarnaar in het Hodgson Rapport wordt verwezen als K.H. no. 1. Het schrift is wat rommeliger en wat moeilijker te lezen dan in de KH brieven die erna volgen. Er is een opmerkelijk verschil van ‘gevoel’ vergeleken met de latere manuscripten. De letters zijn minder gerond en regelmatig; maar de algemene kenmerken en de stabiele lettertekens zijn er vanaf het begin. Wat de variabele letters betreft, vinden we:

f Deze wordt gemaakt met alleen de onderste lus of helemaal zonder lus.

*Noot vert. De verwijzingen hierna naar Barker betreffen de Engelse uitgaven van *The Mahatma Letters to A.P. Sinnett*.

- g Deze neemt een veelheid aan vormen aan. In Figuur 12 vinden we . Op de bladzijden van deze brief komen ook enkele andere vormen voor die niet zijn afgebeeld. We zullen later zien dat geen enkele van die vormen bijzonder Blavatskyaans is met uitzondering van en . In plaats van exclusief Blavatskyaans te zijn, komt de eerste ervan algemeen voor, en de tweede heeft een oude oorsprong en komt veel voor in het 'Elizabethan Secretary Script'.
- y Deze treedt op in de vormen , . De tweede hiervan is de Blavatskyaanse vorm, maar er is niets ongewoons aan.

Er dient hier te worden opgemerkt dat gevallen waarbij een schrijver dezelfde letter op twee of meer duidelijk verschillende manieren maakt en kennelijk naar willekeur gebruikt, veel voorkomen. Veel schrijvers maken de letter *e* in de vormen en , en *d* in de vormen en ; en de alternatieven kunnen op dezelfde bladzijde worden aangetroffen of zelfs binnen hetzelfde woord.

FIGUUR 13

Barker, blz. 8

ONTVANGEN in Simla 19 oktober 1880

BRIEF 2

Dia no. K36023

DAG 4

Deze kwam maar vier dagen later aan dan Brief 1, en ze laat al een meer elegant handschrift zien. We vinden dat:

- f* verschijnt òf met alleen de lus van onderen òf met beide lussen.
- g Aan de vorm wordt in het hele fragment de voorkeur gegeven.
- y en worden nog geprefereerd, maar en verschijnen hier.

FIGUUR 14

Barker, blz. 11

ONTVANGEN ongeveer 20 oktober 1880

BRIEF 3c

Dia no. K36034

DAG 5

- f* verschijnt òf met alleen de lus van onderen òf met beide lussen.

- g De vormen en doen hun intrede.
- y Aan de vorm wordt de voorkeur gegeven, maar we hebben ook , en .
-

FIGUUR 15

Barker, blz. 16-17

GEDATEERD 29 oktober 1880

BRIEF 4

Dia no. K36050

DAG 14

- f verschijnt met alleen de *bovenste* lus.
- g neemt de vormen , , , , aan.
- y en worden geprefereerd, maar verschijnt nu voor het eerst.

Dus *binnen veertien dagen* zijn we dichtbij het volledig 'ontwikkelde' KH handschrift.

FIGUUR 2, Deel 1

GEDATEERD 1 november 1880

Dit is een deel van Hodgsons K.H. (i) uit een brief aan A.O. Hume. Deze staat niet in Barker, en komt evenmin voor in de verzameling van de British Library. De illustratie is slechts een 'facsimile' van het origineel, maar het laat duidelijk zien dat:

- f alleen met een boog aan de bovenkant wordt aangetroffen.
- g de vormen en aanneemt.
- y De voorkeur wordt gegeven aan de vormen en , maar en komen voor.

Dit is bijna de uiteindelijke vorm van het handschrift, gedateerd *slechts veertien dagen* na aankomst van Brief 1. Dit wordt ontleend aan het Hodgson Rapport zelf. We zien dus wat er klopt van HPB's 'jaren om te oefenen'.

Hebben Gurney, Myers & Co., en de generaties die na hen kwamen, het Hodgson Rapport *nooit* kritisch bekeken?

FIGUUR 16

Barker, blz. 24

ONTVANGEN omstreeks 10 december 1880

BRIEF 6

Dia no. K36070

DAG 56

f verschijnt met alleen de bovenste lus.

g wordt geprefereerd, maar *g* en *g* worden ook aangetroffen.

y De vormen , en worden aangetroffen.

FIGUUR 17

Barker, blz. 26

ONTVANGEN ongeveer 20 februari 1881

BRIEF 8

Dia no. K36078

DAG 107

f verschijnt met alleen een lus vanboven of met beide lussen.

g De vorm wordt bijna uitsluitend gebruikt.

y De vormen , en worden aangetroffen.

Dit is een uitstekend voorbeeld van het handschrift van KH met *t*'s met lange dwarsbalken.

Ik besluit deze paragraaf met een voorbeeld van latere datum.

FIGUUR 18

Barker, blz. 191-2 (2de ed.), 189 (3de ed.)

ONTVANGEN 2 februari 1883

BRIEF 25

Dia no. K36496

DAG 840

De dwarsbalken van de *t*'s zijn hier meer opvallend dan in Brief 8, overigens verschilt het handschrift niet daarvan behalve in enkele details.

De overgang van de instabiliteit van de vorm van het vroegste KH handschrift naar een stabiel schrift is nog een raadselachtig kenmerk van deze handschriften en de reden daarvoor is onduidelijk; maar hij is zeker niet 'geleidelijk'. Hij was bijna voltooid binnen veertien dagen. Ik vind nergens 'tallose en opvallende sporen van het handwerk van Mw. Blavatsky'. Evenmin is 'duidelijk zichtbaar' dat de 'eigenaardigheden van

Mw. Blavatsky' werden weggewerkt tijdens een proces van geleidelijke ontwikkeling van het handschrift. Inderdaad verdwenen er een aantal vormen van *g* en *y* na de eerste paar weken dat de manuscripten werden ontvangen, maar dit betrof niet typisch Blavatskyaanse vormen.

Na Brief 7 zijn de variaties in het handschrift van KH niet meer dan men zou verwachten van dezelfde schrijver die verschillende pennen en potloden gebruikt, en verschillende stemmingen heeft of van wie de gezondheid wisselt. De meest in het oog lopende verandering in de latere brieven is de lengte van de dwarsbalken van de *t*, die buitensporig lang worden en een overigens elegant en leesbaar handschrift bederven.

We komen nu bij Hodgsons TWEEDE HOOFDUTSPRAAK.

Dat speciale vormen van letters die eigen zijn aan het gewone handschrift van Mw. Blavatsky, en niet aan het handschrift van K.H., soms in dat van laatstgenoemde voorkomen.

Deze stelling houdt niet veel in. Hodgson verwijst vaag naar voorbeelden die hij in de documenten die hij bezit heeft gevonden, maar het is mij onmogelijk gebleken ze op te sporen, en er worden geen voorbeelden gegeven.

Er zijn veel uitwissingen en correcties in de brieven, maar die zijn het werk van een schrijver die, terwijl hij over een woord of een zin nog eens had nagedacht, niet het hele vel wilde herschrijven en niet over een tekstverwerker beschikte. U zult talrijke, wat Hodgson noemt 'toevoegingen, veranderingen, verhullingen en uitwissingen', vinden in mijn eigen handschrift.

Hodgson zegt op bladzijde 287 van zijn rapport:

De letter *e* in het gewone handschrift van Mw. Blavatsky wordt onveranderlijk gemaakt volgens het gewone type dat ons allen wordt geleerd in schrijfboeken, maar wanneer deze aan het begin staat van een woord in het K.H. handschrift, wordt deze gevormd volgens het type van de hoofdletter *E* in het gewone handschrift van Mw. Blavatsky. In de vroege K.H. documenten zijn er evenwel veel voorbeelden waarin de kleine *e* aan het begin eerst goed werd gevormd op de gewone manier, en later werd dit veranderd in het andere type door toevoeging van een tweede curve bovenaan; er zijn ook voorbeelden waarin de verandering nooit plaatsvond, en het gewone type *e* aan het begin is blijven staan.

Mij zijn een aantal voorbeelden van dit type verandering in de dia's opgevallen, maar ik moet zeggen dat het gebruik van beide typen *e* wijdverbreid is. *E* is de meest voorkomende letter in de Engelse taal; en de *e*

laat veel minder variaties toe dan de meeste andere letters van het alfabet. Er is in die speciale *e*'s niets dat *bijzonder karakteristiek* is voor HPB. Welke mogelijke rechtvaardiging had Hodgson om ze aan Mw. Blavatsky toe te schrijven met uitsluiting van alle anderen? Ze zouden door bijna iedereen kunnen zijn gemaakt, onder wie KH zelf.

Hodgson maakt veel ophef over een of twee exemplaren van de letter *x* die hij heeft gevonden in de documenten in zijn bezit. Ik kan die documenten niet identificeren in de dia's, maar een losse *x* komt voor in het woord 'Quixottes' dat voorkomt in K.H. (v) van Plaat 3 van zijn rapport. Deze vorm doet denken aan de *x* van HPB, maar ik kan niet veel waarde hechten aan een geïsoleerd voorbeeld. KH kan gemakkelijk een valse start hebben gemaakt met de St. Elizabethletter *x* die hij gewoonlijk gebruikt en hebben besloten dat het zowel gemakkelijker en netter zou zijn om de *x* op de Blavatskyaanse manier te schrijven om de brief te voltooien.

Hodgson wijst op enkele overeenkomsten tussen de hoofdletters die worden gebruikt door KH en HPB; maar de overeenkomsten zijn niet erg nauw en de gebruikte vormen zijn heel gewoon. Ik denk niet dat ze enige betekenis hebben.

Hodgsons DERDE HOOFDUITSpraak is

Dat er bepaalde heel opvallende eigenaardigheden van het gewone handschrift van Mw. Blavatsky overal voorkomen in het handschrift van K.H. – blz. 283

Volgens mij is deze stelling aantoonbaar onjuist; en omdat ik me er uitgebreid in Deel 1 mee heb beziggehouden, hoef ik hier niet te herhalen wat ik heb geschreven. Tijdens mijn onderzoek van de 1323 kleurendia's heb ik speciale aandacht besteed aan die dia's die voorbeelden bevatten van HPB's handschrift. Ik kon niet *één enkel kenmerk* van haar handschrift vinden dat, als het in een manuscript voorkomt, zonder enige twijfel zou bewijzen dat zij de schrijfster ervan was. Wat Hodgson de 'linkergat haal' noemt vindt men ook bij andere schrijvers en het is veel minder belangrijk dan Hodgson dacht.

De manuscripten van M

Dit is een goed moment om de reeks brieven van M te beschrijven waaraan Hodgson geen aandacht besteedt. Er zijn er zesentwintig in de verzameling van de British Library – minder dan het aantal brieven van KH, maar genoeg om belangrijk te zijn. De brieven van M verschillen zowel in handschrift als in literaire stijl opvallend van de brieven van KH

en HPB. KH heeft een individueel handschrift dat, afgezien van enkele van de eerste brieven, elegant, leesbaar en gemakkelijk te herkennen is. Zijn stijl is aristocratisch, hoffelijk, nogal formeel en gereserveerd, breedvoerig en soms ronduit langdradig; maar af en toe geeft hij blijk van een gevoel voor humor. Het handschrift van M is heel anders. Hij geeft gewoonlijk de voorkeur aan rode inkt. Hij houdt niet van schrijven, en zegt dat ook. Hij is direct en kortaf, zegt wat hij te zeggen heeft, en ondertekent. M staat meer met beide benen op de grond dan KH, en wanneer hij schrijft ontbreekt het hem nooit aan humor. De handschriften van zowel KH als M staan veraf van de explosieve uitbarstingen van HPB die doen denken aan een waarschuwing van de Meteorologische Dienst voor de nadering van orkaan Helena.

Omdat maar weinig mensen de brieven van M kunnen hebben gezien, geef ik een typisch voorbeeld ervan in Figuur 19. Dit zal voldoende zijn omdat het handschrift van M bij lange na niet zoveel varieert als dat van KH in zijn eerste brieven.

FIGUUR 19

Barker, blz. 227-8 (2de ed.), 225 (3de ed.)

Niet gedateerd

BRIEF 29

Dia no. K36592

Dit is de laatste bladzijde van een lange brief.

HOOFDKENMERKEN VAN M'S HANDSCHRIFT

Algemeen

Het meest opvallende kenmerk van het handschrift van M is de 'regelmatige onregelmatigheid' van de kleine letters. Sommige, zoals de *r*, zijn consequent groter dan gemiddeld, terwijl andere, bijvoorbeeld de *e*, kleiner zijn dan gemiddeld. Het is daarom moeilijk om de gemiddelde hoogte (H) van de romp van de kleine letters te schatten. Ze passen niet netjes tussen twee evenwijdige lijnen zoals de lettertekens van KH. Deze eigenschap geeft het schrift een sterk individueel karakter.

De helling van het handschrift is consequent en ongeveer 40° naar voren vanuit de loodlijn, duidelijk groter dan in de manuscripten van KH.

Ondanks de variabiliteit van de kleine letters, houden ze zich gewoonlijk aan de grondlijn.

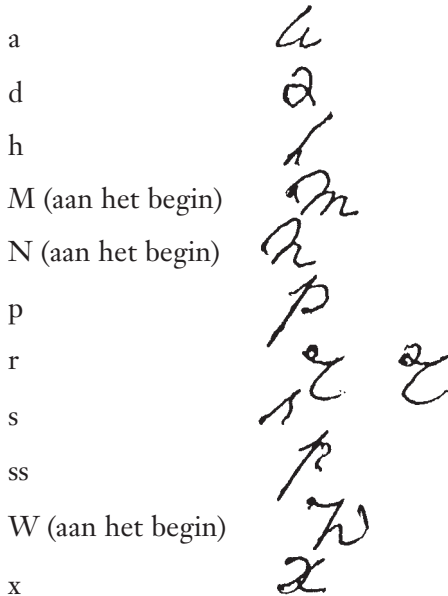
Het schrift wordt zorgvuldig gemaakt en is vloeiend, maar niet alle letters binnen een woord zijn verbonden.

De hoogte van de hoofdletters is ongeveer $2\frac{1}{2}$ H.

De afstand tussen de regels is kleiner dan in het schrift van KH – ongeveer 3H.

De druk van de pen is van woord tot woord gelijkmatig.

Enkele karakteristieke letters. Sommige bijzonder interessante lettervormen zijn:

Bovendien zijn de *g* en *y* vaak verhoudingsgewijs klein.

Het handschrift van H.P. Blavatsky

Ik ga nu fragmenten uit twee brieven van HPB bestuderen die worden bewaard in de verzameling van de British Library. De bijzonderheden ervan zijn:

FIGUUR 20

BRIEF 134

Barker, blz. 463-4 (2de ed.), 456-7 (3de ed.)

GEDATEERD: Dehra Dun vrijdag de 4de Dia no. K37262

FIGUUR 21

BRIEF 136

Barker, blz. 466 (2de ed.), 458-9 (3de ed.)

GEDATEERD: 17 maart

Dia no. K37268

HOOFDKENMERKEN VAN HPB'S HANDSCHRIFT

Algemeen

Dit handschrift vertoont een sterke gedrevenheid. Het is snel, maar grotendeels leesbaar hoewel men meer afhankelijk is van de context dan bij de handschriften van KH en M. Er zijn grote variaties in de druk die op de pen is uitgeoefend, en een sterke neerwaartse druk is vooral merkbaar bij de letters *d* en *p*. Dit kan zelfs op de dia's worden gezien. Het effect van de druk is geheel verloren gegaan in de facsimile's van Hodgsons Plaat 2, die daarmee een misleidende indruk geeft van het schrift als geheel.

De helling van het schrift is 45° naar rechts vanaf de loodlijn, en bereikt soms 50°.

De romp van de kleine letters is klein (soms bijna tot verdwijnen toe) vergeleken met de ruimte ertussen.

Vergeleken met de hoogte van de romp van de kleine letters, zijn de halen omhoog en omlaag lang. Halen omlaag kunnen 6H bereiken en halen omhoog 4H.

De hoogte van de hoofdletters wordt geschat op ongeveer 3H en de afstand tussen de regels op 3H.

Enkele karakteristieke letters. Opmerkelijk zijn:

b	
d	
g	
h	
m	
n	
p	
x	

Zie ook de vergelijkingstabel van de lettervormen afgebeeld op blz. 63.

Vergelijking van de handschriften van KH, M en HPB. Ik zie geen bewijs voor een gemeenschappelijk auteurschap van de handschriften van KH, M en HPB. Vergelijking van hun algemene kenmerken, die Hodgson negeert, alsmede van de gedetailleerde constructie van de individuele letters, laat zien dat het hier drie verschillende handschriften betreft. Ik schrijf ze toe aan verschillende auteurs.

Het handschrift van A.P. Sinnett

Bij zijn inspanningen om HPB verdacht te maken, schijnt het nooit bij Hodgson te zijn opgekomen dat men naar het handschrift van andere mogelijke vervalsers zou moeten kijken alvorens conclusies te trekken. Eén mogelijke verdachte is A.P. Sinnett zelf. Zijn twee boeken, *The Occult World* en *Esoteric Buddhism*, bleken bestsellers te zijn, en men zou kunnen suggereren dat hij de Mahatma Brieven heeft vervalst om aan zijn werk een pseudo-autoriteit toe te kennen. Dit is in ieder geval een geloofwaardiger motief dan de suggestie van Hodgson dat HPB de brieven heeft vervalst om aan te zetten tot rebellie in Brits India.

Sinnetts handschrift wordt getoond in Figuur 22, en de bijzonderheden zijn:

FIGUUR 22

Barker, blz. 125 (2de ed.), 121-2 (3de ed.)

GEDATEERD: Simla 25 juli

ONTVANGEN augustus 1882

BRIEF 20b

Dia no. K36266

Als we het handschrift van Sinnett in Figuur 22 vergelijken met dat van KH in Figuur 17 zien we dat er tal van overeenkomsten zijn. Het schrift van Sinnett is hoekiger dan dat van KH en het is meer uitgerekt in horizontale richting. Maar de stijl ervan staat veel dichter bij die van KH dan de stijl van HPB.

HOOFDKENMERKEN VAN HET HANDSCHRIFT VAN A.P. SINNETT

Algemeen

De helling is ongeveer 30° naar voren ten opzichte van de loodlijn.

De hoogte van de romp van de kleine letters (H) is tamelijk gelijkmatig.

De opgaande halen komen tot ongeveer $1\frac{3}{4}H$ boven de grondlijn en de halen omlaag gaan tot ongeveer $2H$ onder de grondlijn. Ze zijn minder opvallend dan in het handschrift van KH.

De hoogte van de hoofdletters is ongeveer $2H$.

De ruimte tussen de regels is ongeveer $3H$ en de ruimte tussen de woorden is eveneens ongeveer $3H$.

Deze ruwe metingen en het algemene 'gevoel' van het handschrift zijn genoeg om te laten zien dat het voor Sinnett veel gemakkelijker zou zijn geweest om zijn handschrift aan te passen aan de stijl van KH dan voor HPB.

Vergelijking van individuele letters met die van KH. Vergelijk de volgende:

Letter	KH's handschrift (Fig. 14)		APS' handschrift (Fig. 22)	
c	(Regel 5)	received	(Regel 3)	once
	(Regel 7)	currents	(Regel 9)	covers
d	(Regel 8)	production	(Regel 1)	dear
g	(Regel 3)	receiving	(Regel 2)	began
th	(Regel 14)	there	(Regel 4)	this
n	(Regel 3)	not	(Regel 3)	once
			(Regel 7)	tangle
p	(Regel 4)	reply	(Regel 4)	appear
	(Regel 8)	production		
x	Zie Fig. 15, regel 18, expressing		(Regel 5)	next

Als we die overeenkomsten zouden accepteren, en alle verschillen zouden verwerpen en aan de letter *p* het belang hechten van Hodgsons 'linkergat haal', dan zou ik er een zaak van kunnen maken om aan Sinnett het auteurschap van de Mahatma Brieven toe te schrijven. Dit illustreert het belang van het bekijken van het handschrift van zoveel mogelijk verdachten voordat men een oordeel uitspreekt. Hodgson heeft nooit andere verdachten dan HPB beschouwd.

Maar, laat Sinnett rusten in vrede. Zijn handschrift is niet hetzelfde als dat van KH, ondanks de overeenkomsten.

Fouten in de spelling, woordafbreking en structuur

Op pagina's 306 en 307 van zijn rapport probeert Hodgson zijn zaak sterker te maken door fouten in de spelling, de grammatica, de stijl en de woordafbreking aan te halen die hij in de bladzijden van zowel KH als HPB aantrof. Ik vind deze paragraaf helemaal niet overtuigend. Die fouten tonen hooguit aan dat de twee schrijvers niet geheel bekend waren met de Engelse taal. We wisten dat al. Omdat de fouten algemeen zijn en veel voorkomen, tonen ze niet aan dat KH en HPB dezelfde persoon zijn.

Er kunnen maar weinig aspecten van het schrijverschap zijn die auteurs minder begrijpen dan het afbreken van woorden aan het einde van de regel. U zult uitgebreide regels voor de afbreking van woorden vinden in het voorwoord van *Webster's New International Dictionary* van 1928, maar ik kan nooit onthouden hoe ze luiden. Hierover maak ik me geen zorgen, omdat als mijn werk voor publicatie is bedoeld, de woordafbreking zo nodig wordt gedaan door de zetter of door een computer, ongeacht wat ik schrijf. Om de afbrekingsfouten die op blz. 306 van het Hodgson Rapport worden getoond op te voeren als bewijs dat KH en HPB een en dezelfde zijn is belachelijk.

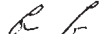
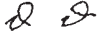
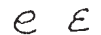
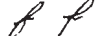
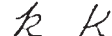
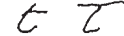
HPB begon pas tamelijk laat in haar leven Engels te schrijven, en ze deed dat omdat ze dacht dat haar werk in die taal in bredere kring zou worden gelezen. Ze had daarbij eerst hulp nodig. Het is niet verbazingwekkend dat haar vroege werk in het Engels invloed van het Frans vertoont.

Ik ken de taalachtergrond van KH niet, maar ook deze vertoont een Franse invloed. Omdat Frans een wereldtaal was, en nog is, bewijst dit niet veel.

Hodgson mist geen enkele gelegenheid om HPB's Engels te bespotten. Men zou uit zijn opmerkingen afleiden dat zowel KH als HPB een soort pidginengels schreven. Dit is niet het geval. De stijl van KH, hoewel wat formeel, is in het algemeen goed, en zijn incidentele foutjes zijn niet meer dan de meesten van ons af en toe maken bij het eerste concept van een document. Hijzelf maakte veel correcties in zijn brieven wat betreft stijl en woordkeuze.

Nadat ik de originele, niet geredigeerde brieven van KH in onverkorte vorm heb gelezen, vind ik dat dit gedeelte van het Hodgson Rapport heel deplorabel is. Het illustreert een bewijsvoering door insinuatie.

Vergelijkingstabel van de lettervormen
aangetroffen in de handschriften van KH, M, HPB en APS

	KH	M	HPB	APS
a				
b				
c				
d				
e				
f				
g				
h				
i				
j				
k				
l				
m				
n				
o				
p				
q				
r				
s				
t				
u				
v				
w				
x				
y				
z				

Men moet altijd bedenken dat zowel het schrift als geheel, als de manier waarop de individuele letters zijn gevormd, belangrijk is bij het beoordelen van een handschrift.

Antwoorden op kritiek

Tijdens de voorbereiding van dit boek voor publicatie heb ik opmerkingen en kritiek ontvangen; het lijkt me handig om daarop in de vorm van een dialoog antwoord te geven.

CRITICUS: Als u de *Old Diary Leaves* [Oude Dagboekbladen] van Olcott leest, zult u daarin overvloedig bewijs aantreffen dat HPB als een medium werkte, in trance werd gebracht, enz., en dat ze bovenal gewend was lang, ja heel langdurig te schrijven in een handschrift dat veel van haar eigen normale handschrift verschilde. Als dat het geval is, zie ik niet in hoe u het onafhankelijk van elkaar bestaan van de handschriften van KH, M en HPB zou kunnen vaststellen alleen op basis van een analyse van enkele voorbeelden van het ‘gewone’ handschrift van HPB.

VH: Laat ik u er eerst aan herinneren dat de hele stelling van Hodgson was dat HPB *een vindingrijke maar gewone bedriegster was die geen enkele bovennatuurlijke krachten bezat*. De brieven van KH werden volgens hem geschreven in een verdraaide vorm van haar gewone handschrift, die ze zich doelbewust eigen zou hebben gemaakt door enkele jaren van oefening. Het schrijven van zulke brieven met de opzet om te bedriegen kan een misdrijf zijn, en is dat gewoonlijk ook. Het automatisch ontvangen van geschreven teksten, in trance, slaap, enz., zonder dat de persoonlijkheid daarvan weet totdat hij of zij ze leest, kan men geen misleiding noemen en is geen verwijtbare overtreding hoewel het zou kunnen worden beschouwd als een geval voor psychiatrisch onderzoek. Er is hier een hemelsbreed verschil waaraan u voorbijgaat.

Ten tweede, de ‘enkele’ voorbeelden van HPB’s ‘gewone’ handschrift waarnaar u verwijst zijn negen brieven die in de British Library worden bewaard. Het betreft in alle gevallen originelen, geen kopieën of facsimile’s. Alle zijn volledig en zijn ondertekend of voorzien van de initialen van HPB. Alle zijn geschreven op een moment dat redelijk dichtbij de tijd van de Mahatma Brieven ligt. Alle komen overeen, zowel wat betreft handschrift als literaire stijl. Brief 138 heeft meer dan 4000 woorden en is

HPB's afscheidsbrief, *de profundis* geschreven, aan Dhr. en Mw. Sinnett. Ik heb alle reden te geloven dat dit alles een goed voorbeeld is van haar gewone, normale handschrift in die tijd, voortgebracht door haar bewuste wil, een handschrift dat ze gebruikte om te corresponderen met vrienden, waarin ze haar lijst met wasgoed opsomt en instructies geeft aan de Coulombs.

De handschriften van KH, M en HPB zijn heel verschillend en als ze in een gewone rechtszaak zouden opduiken, zou ik ze zeker aan verschillende personen toeschrijven. Of trancepersoonlijkheden onafhankelijk zijn van de bewuste persoonlijkheden is een andere zaak.

Ten derde, als we het getuigenis van Olcott als bewijs accepteren dat HPB kon schrijven in een veranderde bewustzijnstoestand, aanvaarden we dan zijn verdere verklaring in *Old Diary Leaves* (3de herziene editie 2:365-7) dat zij, in antwoord op een verzoek dat spontaan werd gedaan, een brief ontving die was geprecipiteerd op een blanco vel papier dat ze tussen haar handen hield, afkomstig van iemand die ze nog niet had ontmoet, in een aan haar onbekend handschrift? Accepteren we dit, en zo niet, waarom niet? Ik zie niet in hoe u bewijsmateriaal kunt aanvaarden of verwerpen omdat dat u in uw betoog uitkomt: we zijn geen politici. Olcotts getuigenis is dat HPB een overvloed aan paranormale vermogens bezat. U kunt niet zowel Olcott als Hodgson accepteren.

Wilt u alstublieft bedenken dat ik telkens wanneer ik Hodgsons uitspraken heb kunnen controleren aan de hand van het directe bewijsmateriaal van de oorspronkelijke documenten die voor ons zijn bewaard in de British Library, ik heb ontdekt dat de uitspraken van Hodgson onjuist waren; en daarvoor heb ik mijn redenen aangevoerd. Ze zouden nog steeds onjuist zijn als de Mahatma Brieven zouden zijn geschreven door Helena Petrovna Blavatsky of Assur-bani-pal. Ze zouden onjuist zijn of de brieven nu geschreven waren met een normaal bewustzijn, in trance, in slaap, automatisch, of in een andere veranderde bewustzijnstoestand. Deze onjuistheden zijn geen kleinigheden: ze maken de drie hoofduitspraken waarop Hodgsons stelling over de Mahatma Brieven berust tot leugens.

CRITICUS: Het is nodig dat dit soort vergelijkingen worden uitgevoerd door experts waarvan kan worden aangenomen dat ze geen vooropgezette mening hebben, die niet weten wat het 'juiste' antwoord is. Ik geloof niet dat iemand, in welk gebied van de wetenschap ook, volledig immuun

kan zijn voor de invloed van een verwachting en hoop vooraf, en ik denk dat waar mogelijk een dubbelblind onderzoek moet worden verricht.

VH: Als ons werd gevraagd om te beoordelen, door ernaar te luisteren, of het pianoconcert van 'Sophie Menter' misschien niet werd geschreven door Sophie Menter, maar werd gecomponeerd door Liszt en voor orkest bewerkt door Tsjaikovsky, dan zou ik het met u eens zijn. Maar hier houden we ons bezig met het classificeren van de geometrische omtrek van bepaalde individuele letters op basis van criteria die kunnen worden uitgedrukt in termen van differentiële geometrie.

Als ik u een sortering zou geven van vijfhonderd driehoeken en u zou vragen ze te verdelen in gelijkzijdige, gelijkbenige, rechthoekige en ongelijkzijdige driehoeken, zou ik een grote mate van overeenstemming onder u verwachten. Zelfs tante Matilda zou hetzelfde resultaat krijgen als haar werd uitgelegd waar ze op moest letten.

Hier vraag ik u de geometrische vormen van bepaalde letters te classificeren volgens definieerbare kenmerken. In de letter *g* kunnen we ontdekken of deze een 'staart' heeft of eindigt in een rechte haal omlaag; als ze een 'staart' heeft, is hij dan gekromd naar links of naar rechts; heeft hij een gesloten of een open lus; is de breedte van de lus groter of kleiner dan de hoogte ervan? Hebben we in plaats van een gladde lus een 'staart' die bestaat uit twee of drie curven die elkaar ontmoeten om scherpe punten (uiteinden) te vormen? Of wordt de hele letter gevormd door een continue, ononderbroken curve zonder scherpe veranderingen van richting?

Als men een aantal waarnemers zou vragen de letter *g* volgens dit schema te classificeren, zou ik in de resultaten niet veel variatie verwachten behalve in een paar grensgevallen. Als de ene onderzoeker resultaten zou inleveren die veel verschilden van die van de anderen, zou ik gaan onderzoeken wat hij verkeerd deed. U hoeft mij niet op mijn woord te geloven. Ik vraag u de originelen van deze brieven in de British Library te onderzoeken, en ze bladzijde voor bladzijde door te nemen in de chronologische volgorde en door directe waarneming vast te stellen of er bewijs is voor:

(a) een *geleidelijke* ontwikkeling van de stijl van KH over een periode van verschillende jaren waarin de Blavatskyaanse vormen worden weggewerkt (Hodgson), of

(b) een aanzienlijke variatie van vormen van enkele kenmerken in de eerste paar Mahatma Brieven die werden ontvangen, een variatie die

grotendeels in de loop van de eerste twee weken werd gecorrigeerd zonder dat er duidelijk Blavatskyaanse vormen worden weggewerkt (Harrison).

Wie heeft er gelijk, Hodgson of ik?

CRITICUS: Heb ik het juist dat het hoofdonderwerp van uw studie is dat u op grond van een analyse van het 'gewone' handschrift van Mw. Blavatsky beweert aan te tonen dat zij niet verantwoordelijk kon zijn geweest voor de brieven van KH?

VH: Nee. Het centrale thema is dat het Hodgson Rapport een SLECHT rapport is dat nooit had moeten worden gepubliceerd, ongeacht de persoon die het betreft. Het is onbetrouwbaar. Als u zich afvraagt, is dat van belang na meer dan een eeuw? Dan antwoord ik dat het er veel toe doet. Het Hodgson Rapport wordt door veel samenstellers van encyclopedieën en dictionaires nog steeds geaccepteerd als het laatste woord over Mw. Blavatsky.

CRITICUS: Omdat het bekend is dat HPB uitgebreid in andere handschriften schreef dan haar eigen, moet uw voornaamste stelling wel vervallen tenzij (a) u voorbeelden kunt vinden van de andere handschriften en deze kunt analyseren of (b) u redenen kunt vinden om te ontkennen dat iemand, hetzij als gevolg van ervaring of in trance (het doet er niet toe welke van die twee) een schrijfstijl kan ontwikkelen die zo verschilt van zijn normale manier van schrijven dat een deskundige (als ik die term mag gebruiken omdat u schijnt te ontkennen dat die bestaan!) niet zou ontdekken dat ze dezelfde oorsprong hebben.

VH: Ik beweer dat Hodgson, Netherclift, en Sims als deskundigen veel te wensen overlieten, en ik heb mijn redenen gegeven voor die mening. Er zijn goede deskundigen beschikbaar, en u zult de namen en adressen van sommigen van hen die op het ogenblik werkzaam zijn in het UK Register of Expert Witnesses (JS Publications, Newmarket, Suffolk) aantreffen.

We weten dat HPB uitgebreid in andere handschriften schreef uitsluitend op grond van de verklaringen van getuigen die Hodgson heeft afgewezen als goedgelovig en onbetrouwbaar. De belangrijkste van hen is Olcott. Als u Olcotts uitspraken accepteert, is het duidelijk dat het schrijven door HPB in andere stijlen paranormaal was, en niet eenvoudig oplichterij en bedrog; en dan zou de zaak van HPB een serieus onderzoek waard zijn.

Natuurlijk is het theoretisch mogelijk dat HPB door veel inspanning

en oefening verschillende stijlen van schrijven en compositie had kunnen vervolmaken, waarbij elk bewijs van haar auteurschap zou zijn verdwenen. Ik herhaal dat *er geen bewijs is voor eenzelfde oorsprong* van de handschriften van KH, M en HPB, en dit betekent precies wat er staat. Vermoedens en vergezochte, hypothetische en niet bevestigde mogelijkheden zijn geen *bewijs*. U kunt iemand niet veroordelen wegens bedrog zonder harde bewijzen; en volgens de Engelse wet wordt iemand geacht onschuldig te zijn tenzij zijn schuld is bewezen. Een ‘niet bewezen’ oordeel is niet toegestaan. Hodgson beweerde overvloedige bewijzen te hebben van de gemeenschappelijke oorsprong van de handschriften van HPB en KH, en ik moet nog steeds vernemen welke dat zijn.

Bij al dat soort problemen die het werkelijke leven betreffen (en die niet slechts academische zijsporen zijn) moeten we onderscheid maken tussen wat denkbaar en mogelijk is, hoe onwaarschijnlijk en vergezocht ook, en wat met de klassiek geworden woorden van Eliza Doolittle ‘not bloody likely’ [bar onwaarschijnlijk] is.

Bedenk alstublieft dat er brieven zijn die, zoals zelfs Hodgson moest toegeven, HPB onmogelijk had kunnen schrijven, omdat ze op dat moment te ver weg was en de verbindingen slecht waren. Om deze moeilijkheid te omzeilen, moest HPB (volgens Hodgson) Damodar trainen, en misschien anderen, om even vloeiend in de stijl van KH te schrijven en passende brieven voor haar op te stellen tijdens haar afwezigheid. Ze moest zich bovendien bekwamen in het handschrift van M dat volkomen anders was en de duidelijke verschillen in literaire stijl tussen de brieven van KH, M en van haarzelf volhouden. Ze moest oorspronkelijke en samenhangende brieven van KH van wel 16.000 woorden kunnen schrijven zonder duidelijk terug te vallen in haar eigen normale stijl, in antwoord op specifieke vragen over diepzinnige onderwerpen.

En (volgens Hodgson) deed ze dit alles om onrust te stoken tegen de Britse overheersing in India.

GELOOFT U DIT WERKELIJK? IK NIET.

Mening

Op basis van het Hodgson Rapport zelf en van het belangrijkste bewijsmateriaal waarover ik beschik, is mijn MENING als volgt:

- 1) Het Hodgson Rapport is geen wetenschappelijke studie. Het klinkt als een onderdeel van een gerechtelijk onderzoek dat alleen het requisitoir van de officier van justitie bevat. Er is geen toespraak van de verdediging, geen kruisverhoor van de belangrijkste getuigen van de officier van justitie, geen oproep van getuigen voor de verdediging die door de officier van justitie worden verworpen, en geen rechter die een samenvatting geeft.
- 2) Richard Hodgson had geen kennis van of had minachting voor de basisbeginselen van het Engelse recht. Geen rechtbank zou zijn getuigenis accepteren.
- 3) In gevallen waarbij het mogelijk was de uitspraken van Hodgson te controleren aan de hand van het directe getuigenis van oorspronkelijke documenten, blijken zijn uitspraken òf onjuist te zijn òf in de context geen betekenis te hebben. Dit betreft vooral de *Drie Hoofduitspraken* waarop zijn stelling is gebaseerd dat Mw. Blavatsky de Mahatma Brieven zelf in een verdraaid handschrift heeft geschreven om bedrog te plegen.
- 4) Na de Mahatma Brieven in onverkorte vorm te hebben gelezen, heb ik sterk de indruk dat de schrijvers KH en M echte en van elkaar verschillende mensen waren. Ze hadden een zeker vooroordeel en werden beïnvloed door de algemene opvatting van hun tijd.
- 5) Wie KH was weet ik niet, maar ik ben van mening dat alle brieven in de British Library met de initialen KH van hem afkomstig waren. De basissenmerken van zijn handschrift zijn van begin tot einde aanwezig, maar in vooral de eerste brieven zijn er variaties in en verdraaiingen van sommige lettertekens. Deze variaties dragen niet het kenmerk van de leerling vervalser.

Ik ben ervan overtuigd dat de Mahatma Brieven niet aan *chela's* werden

gedicteerd die ze in hun eigen handschrift opschreven. Maar in de brieven zelf wordt gezegd dat een groot aantal daarvan werd overgebracht in het handschrift van KH door *chela's* door middel van 'precipitatie' of wat een menselijk FAXproces schijnt te zijn. Als deze suggestie geloofwaardig is, zou het kunnen zijn dat de *chela's* aanvankelijk problemen hadden met het systeem, waarvan men de kinderziektes te boven moest komen. De meeste problemen moeten binnen veertien dagen verholpen zijn geweest.

6) Ik vestig de aandacht op merkwaardige en onverklaarde eigenschappen van de brieven van KH, namelijk de duidelijke, regelmatige streepjes in een deel van het handschrift dat ogenschijnlijk met blauw potlood is geschreven (Fig. 11), de geringe mate waarin de inkt in het papier is gedrongen zelfs wanneer dun 'rijst'papier werd gebruikt, de onverklaarde eigenschappen van de uitwissingen die schijnbaar zijn gemaakt met een inktverwijderaar maar zonder daarbij het papier ruw te maken of er vlekken op achter te laten, de variabiliteit van sommige (maar niet alle) lettertekens en de (soms) grotelijks overdreven dwarsbalken van de t. Deze kenmerken doen vermoeden dat de documenten die in de British Library worden bewaard misschien *kopieën* zijn, gemaakt door een onbekend proces, van originelen die we niet bezitten.

7) Het is bijna zeker dat de bezwarende Blavatsky-Coulomb brieven verloren zijn gegaan of zijn vernietigd, maar er is sterk indirect bewijs dat deze brieven vervalsingen waren, gemaakt door Alexis en Emma Coulomb, die daarvoor gegronde redenen hadden en over voldoende middelen beschikten om dat te doen.

8) Ik heb geen bewijs gevonden dat de Mahatma Brieven door Helena Blavatsky bewust en met opzet in een verdraaide vorm van haar eigen handschrift werden geschreven, een vorm die zij volgens Richard Hodgson in de loop van enkele jaren heeft ontwikkeld. Dat wil zeggen, ik vind geen bewijs voor een gemeenschappelijke oorsprong van de handschriften van KH, M en HPB. In elke gewone rechtszaak zou ik ze beschouwen als verschillende handschriften en ze aan verschillende auteurs toeschrijven.

9) Als enige van de handschriften van KH en M via de hand van Mw. Blavatsky zouden zijn geschreven terwijl ze verkeerde in een toestand van trance, slaap, of in een andere gewijzigde bewustzijnstoestand die aan psychologen en psychiaters bekend is, dan zouden KH en M als sub-

persoonlijkheden van Helena Blavatsky kunnen worden beschouwd. In hoeverre de subpersoonlijkheden onafhankelijk zijn is een zaak voor discussie; maar in geen geval zou er sprake zijn van bewuste fraude of bedrog. Deze veronderstelling omzeilt ook niet de moeilijkheid dat er brieven van KH zijn waarvan zelfs Hodgson moest toegeven dat Mw. Blavatsky ze onmogelijk had kunnen schrijven omdat ze op dat moment te ver weg was en verbindingen slecht waren.

10) Ik ben niet in staat een mening uit te spreken over de 'verschijnselen' die in het eerste deel van het Hodgson Rapport worden beschreven. Alle ooggetuigen en voorwerpen die bewijs uit de eerste hand waren, zijn verdwenen, en het is mij niet mogelijk na te gaan of enige van de gerapporteerde 'verschijnselen' echt waren; maar na de methoden van Hodgson te hebben bestudeerd, ben ik zijn verslag en verklaring van de genoemde 'verschijnselen' gaan wantrouwen.

11) H.P. Blavatsky stond erom bekend dat haar karakter heel complex was en moeilijk te doorgronden. Er zijn nog altijd veel onbeantwoorde vragen over haar leven en werk. Maar ik ben van mening dat bij een toekomstige beoordeling van haar het 'RAPPORT VAN DE COMMISSIE AANGESTELD OM DE VERSCHIJNSELEN TE ONDERZOEKEN DIE VERBAND HOUDEN MET DE THEOSOPHICAL SOCIETY', uitgegeven in 1885 door de Society for Psychical Research, met grote omzichtigheid moet worden gebruikt, zo niet worden opzijgelegd. Het vertoont grote tekortkomingen.

ALS GETUIGENIS DAARVAN HEB IK MIJN AFFIDAVIT (BEËDIGDE VERKLARING) AFGELEGD, GEDATEERD 27 FEBRUARI 1997, NU GEDEPONEERD BIJ HET INTERNATIONAAL HOOFDKWARTIER VAN DE THEOSOPHICAL SOCIETY, PASADENA, CALIFORNIË, VS. EEN KOPIE ERVAN IS GESTUURD NAAR DE SOCIETY FOR PSYCHICAL RESEARCH, LONDEN, ENGELAND.

VERNON HARRISON

AFFIDAVIT

(op 77% van de ware grootte)

(De oorspronkelijke Engelse tekst staat op blz. 77 t/m 80.
De vertaling ervan volgt op blz. 81-85.)

AFFIDAVIT

I, VERNON GEORGE WENTWORTH HARRISON, of SOLE FARM HOUSE, 51 CHURCH ROAD, GREAT BOOKHAM, LEATHERHEAD, KT23 3PQ in the County of Surrey, England, Bachelor of Science, Doctor of Philosophy, Chartered Physicist and Chartered Engineer, Fellow of the Institute of Physics, Honorary Fellow and Past President of the Royal Photographic Society of Great Britain, Fellow of the Chartered Institution of Building Services Engineers, Fellow of the Royal Society of Arts and for the past twenty years professional examiner of questioned documents.

MAKE OATH AND SAY

WHEREAS HELENA PETROVNA BLAVATSKY née HAHN (1831 - 1891) Founder of the Theosophical Society, was denounced in 1885 as 'one of the most accomplished, ingenious and interesting impostors in history' by THE REPORT OF THE COMMITTEE APPOINTED TO INVESTIGATE PHENOMENA CONNECTED WITH THE THEOSOPHICAL SOCIETY published by the Society for Psychical Research in its Proceedings, volume 3, pages 201 - 400 (1885), which report is commonly called and is hereinafter referred to as the Hodgson Report since the bulk of it was written by Richard Hodgson.

AND WHEREAS the said Hodgson Report has for more than a century been widely accepted by biographers and compilers of reference works as proof that the said Helena Petrovna Blavatsky knowingly engaged in fraudulent practices on an impressive scale.

AND WHEREAS there remains certain primary evidence relating to this case, that is to say The Mahatma Letters to A.P. Sinnett preserved in the British Library (Additional MSS 45284, 45285 & 45286), against which some of the statements made by Richard Hodgson in the Hodgson Report may be critically examined.

AND WHEREAS the said Mahatma Letters in the British Library comprise holograph letters from the following authors:

'KH' (one hundred and eight); 'M' (twenty six); Helena Blavatsky (nine); Subba Row (three, one with added comments by 'KH'); A.O. Hume (two); A.P. Sinnett (two); 'The Disinherited' (one); Stainton Moses (one); and Damodar (one).

I DECLARE THEREFORE that I have studied the Hodgson Report as a legal document and I have examined the said Mahatma Letters not only in the holographs preserved in the British Library but also in reproductions of the same prepared and supplied by the British Library in the form of a set of 1323 colour slides. I have examined microscopically each and every one of the 1323 slides found in a complete set, and wherever appropriate I have read the writing in a line-by-line scan at a magnification of x50 diameters.

Vernon Harrison

I HAVE FOUND AND AFFIRM that:

(1) The Hodgson Report is not a scientific study. It reads more like a portion of a judicial inquiry recording only the address of a Counsel for the Prosecution who has made up his mind in the early stages of the inquiry and thereafter is interested only in evidence, however dubious, that can be made to support his case. There is no address of a Counsel for the Defence, no cross-examination of the Prosecution's chief witnesses, no recall of Defence Witnesses rejected by the Prosecution and no Judge's summing up.

(2) Richard Hodgson was either ignorant of or contemptuous of the basic principles of English justice. He quotes verbal and uncorroborated statements of unnamed witnesses. He cites documents that are neither reproduced in his report nor capable of identification. He advances conjecture as established fact. He importunes his handwriting experts until they give him the answers he wants. The possibility that someone other than Helena Blavatsky might have written the Mahatma Letters was never considered.

(3) In cases where it has been possible to check Hodgson's statements against the direct testimony of original documents, his statements are found either to be false or to have no significance in the context. This applies in particular to Three Cardinal Statements on which hangs his whole contention that Helena Blavatsky wrote the Mahatma Letters herself in a disguised hand in order to deceive.

(4) Having read the Mahatma Letters, I am left with the strong impression that the writers 'KH' and 'M' were real and distinct human beings, not demi-gods or 'shells'. They have their fair share of prejudice and are influenced by the viewpoint of their time.

(5) I am of the opinion that all the letters initialled by 'KH' originated from him. The basic characteristics of his handwriting persist from first to last; but in the earliest letters in particular, there are variations in and distortions of some of the characters. These variations do not bear the hallmark of the apprentice forger. They seem to have been introduced by the method (unknown) of transmission of the Letters.

(6) I draw attention to curious and unexplained features of the writing of the Mahatma Letters, that is to say: the regular, clear striations of some of the writing apparently written in blue pencil; the small amount of ink penetration even when thin 'rice' paper was used; the unexplained features of the erasures seemingly made with ink eradicator yet without staining or roughening of the paper; the variability of some (but not all) of the characters; and the (at times) grossly exaggerated t-bars. These features suggest that the documents preserved in the British Library may be copies, made by some unknown FAX process, of originals which we do not possess. Laboratory work on these scripts is desirable.

(7) It is almost certain that the incriminating Blavatsky-Coulomb Letters, of which Hodgson makes much in his report, have been lost or destroyed. Few ever saw them. Helena Blavatsky was denied access to them. Hodgson gives no illustrations of them in his report. I have not been able to locate a reliable reproduction or even facsimile of any of them. There is strong circumstantial evidence that these letters (or at least the incriminating portions of them) were forgeries made by Alexis and Emma Coulomb who had both strong motives and ample means for doing so.

(8) I have found no evidence that the Mahatma Letters preserved in the British Library were written by Helena Blavatsky consciously and deliberately in a disguised form of her own handwriting cultivated over a period of several years, as claimed by Richard Hodgson. That is to say, I find no evidence of common origin between the 'KH', 'M' and 'HPB' scripts. In any ordinary legal case I would regard them as different scripts and attribute them to three different persons.

(9) If any of the 'KH' and 'M' scripts came through the hand of Helena Blavatsky while she was in a state of trance, sleep, multiple personality or other altered states of consciousness known to psychologists and psychiatrists, 'KH' and 'M' might be considered sub-personalities of Helena Blavatsky. To what extent the supposed sub-personalities are independent is a matter for debate; but in no case would conscious fraud or imposture be involved. Nor does this supposition circumvent the difficulty that there are 'KH' letters which even Richard Hodgson had to admit Helena Blavatsky could not possibly have written, as she was too far away at the time and communications were bad.

(10) I am unable to express an opinion about the 'phenomena' described in the first part of the Hodgson report. All witnesses and items of first-hand evidence are gone and I have no way of checking whether any of the reported 'phenomena' were genuine; but, having studied Richard Hodgson's methods, I have come to distrust his account and explanation of the said 'phenomena'

Helena Petrovna Blavatsky's co-workers and acquaintances testify that she was of highly complex personality and hard to understand. There are still many unanswered questions concerning her life and work.

BE IT KNOWN THEREFORE that it is in my professional **OPINION** derived from a study of this case extending over a period of more than fifteen years, that future historians and biographers of the said Helena Petrova Blavatsky, the compilers of reference books, encyclopaedias and dictionaries, as well as the general public, should come to realise that **THE REPORT OF THE COMMITTEE APPOINTED TO INVESTIGATE PHENOMENA CONNECTED WITH THE THEOSOPHICAL SOCIETY**, published in 1885 by the Society for Psychical Research, should be read with great caution, if not disregarded. Far from being a model of impartial investigation so often claimed for it over more than a century, it is badly flawed and untrustworthy.

It is my intention to lodge this Affidavit for safe keeping with the International Headquarters of the Theosophical Society, Pasadena, California, USA and an attested copy with the Society for ~~Physical~~ **Psychical** Research, London, England.

J.M.H.

Psychical

SWORN by the said VERNON)

GEORGE WENTWORTH HARRISON)

at The Georgian House,)

Swan Mews, High Street,)

Leatherhead, Surrey,)

England this 27th day)

of February 1997)

Vernon Harrison.

Before me,

J.M.H. Graham

J.M.H. GRAHAM

A solicitor empowered to administer Oaths

J.M.H. GRAHAM
SOLICITOR
THE GEORGIAN HOUSE
SWAN MEWS, HIGH STREET
LEATHERHEAD, SURREY

BEËDIGDE VERKLARING

IK, VERNON GEORGE WENTWORTH HARRISON, van SOLE FARM HOUSE, CHURCH ROAD 51, GREAT BOOKHAM, LEATHERHEAD, KT23 3PQ in het graafschap Surrey, Engeland, Bachelor of Science, Doctor of Philosophy, Chartered Physicist en Chartered Engineer, Lid van het Institute of Physics, Erelid en voormalig president van de Royal Photographic Society of Great Britain, Lid van de Chartered Institution of Building Services Engineers, Lid van de Royal Society of Arts en gedurende de laatste twintig jaar professioneel onderzoeker van betwiste documenten.

VERKLAAR ONDER EDE

GEZIEN HELENA PETROVNA BLAVATSKY née Hahn (1831-1891) Stichtster van de Theosophical Society, in 1885 werd gebrandmerkt als 'een van de meest begaafde, vindingrijke en interessante bedrivers van de geschiedenis' door HET RAPPORT VAN DE COMMISSIE AANGESTELD OM DE VERSCHIJNSELEN TE ONDERZOEKEN DIE VERBAND HOUDEN MET DE THEOSOPHICAL SOCIETY uitgegeven door de Society for Psychical Research in haar *Proceedings*, deel 3, bladzijden 201-400 (1885), een rapport dat gewoonlijk wordt genoemd en waarnaar hierna wordt verwezen als het Hodgson Rapport, omdat het overgrote deel ervan werd geschreven door Richard Hodgson.

EN GEZIEN het genoemde Hodgson Rapport meer dan een eeuw in brede kring is geaccepteerd door biografen en samenstellers van naslagwerken als bewijs dat genoemde Helena Petrovna Blavatsky zich bewust bezighield met frauduleuze activiteiten op een indrukwekkende schaal.

EN GEZIEN er weinig oorspronkelijk bewijsmateriaal dat op deze zaak betrekking heeft nog bestaat, namelijk De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett bewaard in de British Library (Additional MSS 45284, 45285 & 45286), aan de hand waarvan sommige van de uitspraken gemaakt door Richard Hodgson in het Hodgson Rapport kritisch kunnen worden onderzocht.

EN GEZIEN de genoemde Mahatma Brieven in de British Library onverkorte brieven bevatten van de volgende schrijvers:

'KH' (honderd en acht); 'M' (zesentwintig); Helena Blavatsky (negen); Subba Row (drie, één met daaraan toegevoegd commentaar van 'KH'); A.O. Hume (twee); A.P. Sinnett (twee); 'de Ontferde' (één); Stainton Moses (één); en Damodar (één).

VERKLAAR IK DAAROM dat ik het Hodgson Rapport als een bewijsstuk heb bestudeerd en dat ik de genoemde Mahatma Brieven heb onderzocht niet alleen de onverkorte originelen die in de British Library zijn bewaard maar ook reproducties van diezelfde brieven die door de British Library zijn verstrekt in de vorm van een set van 1323 kleuren-dia's. Ik heb elk van de 1323 dia's van een volledige set microscopisch onderzocht, en waar dat maar mogelijk was heb ik het handschrift gelezen in een regel voor regel scan met een vergroting van 50 x de diameter.

IK HEB BEVONDEN EN BEVESTIG:

(1) Het Hodgson Rapport is geen wetenschappelijke studie. Het klinkt als een onderdeel van een gerechtelijk onderzoek dat alleen het requisitoir van de officier van justitie bevat die in een vroeg stadium van het onderzoek een besluit heeft genomen en daarna alleen is geïnteresseerd in bewijs, hoe dubieus ook, dat zijn zaak kan ondersteunen. Er is geen toespraak van de verdediging, geen kruisverhoor van de belangrijkste getuigen van de officier van justitie, geen oproep van getuigen voor de verdediging die door de officier van justitie worden verworpen, en geen rechter die een samenvatting geeft.

(2) Richard Hodgson had geen kennis van of had minachting voor de basisbeginselen van het Engelse recht. Hij citeert mondelinge en niet bevestigde uitspraken van niet met naam genoemde getuigen. Hij citeert documenten die noch in zijn rapport zijn weergegeven noch kunnen worden geïdentificeerd. Hij presenteert vermoedens als vastgestelde feiten. Hij bepraat zijn handschriftkundigen net zolang tot ze hem de antwoorden geven die hij wenst. De mogelijkheid dat iemand anders dan Helena Blavatsky de Mahatma Brieven heeft geschreven werd nooit onderzocht.

(3) In gevallen waarbij het mogelijk was de uitspraken van Hodgson te controleren aan de hand van het directe getuigenis van oorspronkelijke documenten, blijken zijn uitspraken òf onjuist te zijn òf in de context geen betekenis te hebben. Dit betreft vooral de *Drie Hoofduitspraken* waarop zijn stelling is gebaseerd dat Mw. Blavatsky de Mahatma Brieven zelf in een verdraaid handschrift heeft geschreven om bedrog te plegen.

(4) Na de Mahatma Brieven te hebben gelezen, heb ik sterk de indruk dat de schrijvers 'KH' en 'M' echte en van elkaar verschillende mensen waren, geen halfgoden of 'schillen'. Ze hadden een zeker vooroordeel en werden beïnvloed door de algemene opvatting van hun tijd.

(5) Ik ben van mening dat alle brieven met de initialen 'KH' van hem afkomstig waren. De basiskenmerken van zijn handschrift zijn van begin tot einde aanwezig, maar in vooral de eerste brieven zijn er variaties in en verdraaiingen van sommige lettertekens. Deze variaties dragen niet het kenmerk van de leerling vervalser. Ze schijnen te zijn opgetreden door de manier (onbekende) van overdracht van de brieven.

(6) Ik vestig de aandacht op merkwaardige en onverklaarde eigenschappen van de Mahatma Brieven, namelijk: de duidelijke, regelmatige streepjes in een deel van het handschrift dat ogenschijnlijk met blauw potlood is geschreven; de geringe mate waarin de inkt in het papier is gedrongen zelfs wanneer dun 'rijst'papier werd gebruikt; de onverklaarde eigenschappen van de uitwissingen die schijnbaar zijn gemaakt met een inktverwijderaar maar zonder daarbij het papier ruw te maken of er vlekken op achter te laten; de variabiliteit van sommige (maar niet alle) lettertekens; en de (soms) grotelijks overdreven dwarsbalken van de t. Deze kenmerken doen vermoeden dat de documenten die in de British Library worden bewaard misschien *kopieën* zijn, gemaakt door een onbekend FAXproces, van originelen die we niet bezitten. Laboratoriumonderzoek van die handschriften is wenselijk.

(7) Het is bijna zeker dat de bezwarende Blavatsky-Coulomb brieven, waaraan Hodgson veel belang hecht in zijn rapport, verloren zijn gegaan of zijn vernietigd. Maar weinig mensen hebben ze ooit gezien.

Helena Blavatsky werd toegang tot die brieven geweigerd. Hodgson geeft geen illustraties ervan in zijn rapport. Ik heb geen betrouwbare reproductie of zelfs een facsimile van een ervan kunnen opsporen. Er is sterk indirect bewijs dat deze brieven (of tenminste de bezwarende gedeelten ervan) vervalsingen waren gemaakt door Alexis en Emma Coulomb, die daarvoor gegronde redenen hadden en over voldoende middelen beschikten om dat te doen.

(8) Ik heb geen bewijs gevonden dat de Mahatma Brieven die in de British Library worden bewaard door Helena Blavatsky bewust en met opzet in een verdraaide vorm van haar eigen handschrift werden geschreven, een vorm die zij volgens Richard Hodgson in de loop van enkele jaren heeft ontwikkeld. Dat wil zeggen, ik vind geen bewijs voor een gemeenschappelijke oorsprong van de handschriften van 'KH', 'M' en 'HPB'. In elke gewone rechtszaak zou ik ze beschouwen als verschillende handschriften en ze aan drie verschillende auteurs toeschrijven.

(9) Als enige van de handschriften van 'KH' en 'M' via de hand van Mw. Blavatsky zouden zijn geschreven terwijl ze verkeerde in een toestand van trance, slaap, of in een andere gewijzigde bewustzijnstoestand die aan psychologen en psychiaters bekend is, dan zouden 'KH' en 'M' als zogenaamde subpersoonlijkheden van Helena Blavatsky kunnen worden beschouwd. In hoeverre de subpersoonlijkheden onafhankelijk zijn is een zaak voor discussie; maar in geen geval zou er sprake zijn van bewuste fraude of bedrog. Deze veronderstelling omzeilt ook niet de moeilijkheid dat er brieven van 'KH' zijn waarvan zelfs Hodgson moest toegeven dat Mw. Blavatsky ze onmogelijk had kunnen schrijven omdat ze op dat moment te ver weg was en verbindingen slecht waren.

(10) Ik ben niet in staat een mening uit te spreken over de 'verschijnselen' die in het eerste deel van het Hodgson Rapport worden beschreven. Alle getuigen en voorwerpen die bewijs uit de eerste hand waren, zijn verdwenen, en het is mij niet mogelijk na te gaan of enige van de gerapporteerde 'verschijnselen' echt waren; maar na de methoden van Richard Hodgson te hebben bestudeerd, ben ik zijn verslag en verklaring van de genoemde 'verschijnselen' gaan wantrouwen.

Helena Petrovna Blavatsky's medewerkers en bekenden verklaren dat zij een heel complexe persoonlijkheid was en moeilijk te doorgronden. Er zijn nog altijd veel onbeantwoorde vragen over haar leven en werk.

DAAROM VERKLAAR IK dat het mijn MENING als deskundige is, gebaseerd op een studie van deze zaak die een periode van meer dan vijftien jaar bestrijkt, dat de toekomstige geschiedkundigen en biografen van genoemde Helena Petrovna Blavatsky, de samenstellers van naslagwerken, encyclopedieën en woordenboeken, en ook het grote publiek, zich moeten realiseren dat HET RAPPORT VAN DE COMMISSIE AANGESTELD OM DE VERSCHIJNSELEN TE ONDERZOEKEN DIE VERBAND HOUDEN MET DE THEOSOPHICAL SOCIETY, uitgegeven in 1885 door de Society for Psychical Research, met grote voorzichtigheid moet worden gelezen, zo niet genegeerd. In plaats van een model te zijn voor onpartijdig onderzoek zoals gedurende meer dan een eeuw vaak werd geclaimd, vertoont het ernstige tekortkomingen en is het onbetrouwbaar.

Ik ben van plan deze beëdigde verklaring in bewaring te geven bij het hoofdkwartier van de Theosophical Society, Pasadena, Californië, VS en een gewaarmerkte kopie te sturen naar de Society for Psychical Research, Londen, Engeland.

GEZWOREN door voornoemde VERNON

GEORGE WENTWORTH HARRISON

in The Georgian House
Swan Mews, High Street,
Leatherhead, Surrey
Engeland deze 27ste dag
van februari 1997

Voor mij,

J.M.H. GRAHAM

Een notaris gemachtigd
om een eed af te nemen

J.M.H. GRAHAM
NOTARIS
THE GEORGIAN HOUSE
SWAN MEWS, HIGH STREET
LEATHERHEAD, SURREY

Over de schrijver

Vernon George Wentworth Harrison werd geboren in Sutton Coldfield, Warwickshire, Engeland, in maart 1912. Zijn vader was een schoolmeester die zich specialiseerde in het Frans. Vernon volgde onderwijs aan de Bishop Vesey's Grammar School, Sutton Coldfield, en aan de Universiteit van Birmingham, waar hij natuurkunde, scheikunde en wiskunde studeerde. Na het behalen van zijn examen, deed hij een studie en onderzoek aan de Faculteit voor natuurkunde. Bij zijn studie speelde het gebruik van fotografie en fotomicrografie als middelen om feiten vast te leggen een belangrijke rol.

Na het verkrijgen van zijn doctoraat werd hij aangesteld als research fysicus bij de Printing & Allied Trades Research Association (PATRA) met laboratoria die toen waren gevestigd in Londen. Zijn werk bij PATRA was nauwelijks begonnen toen de oorlog uitbrak en hij kreeg oorlogswerk voor het Ministerie van Bevoorrading. PATRA verloor al zijn archieven en wetenschappelijke uitrusting bij de laatste grote aanval op Londen met brandbommen, en pas in 1947 kon de staf naar nieuwe laboratoria verhuizen in Leatherhead, ongeveer twintig mijl ten zuiden van Londen. Hier kon hij tenslotte beginnen aan werk op het gebied van de optische eigenschappen van papier, kleurendruk en de kwaliteit van hoogdrukreproductie. In 1957 werd hij benoemd tot directeur voor research van PATRA en kreeg hij de leiding over een staf die toen was aangegroeid tot ongeveer 120 mensen.

In 1967 vertrok hij naar Thos. De La Rue & Co. waar hij research-manager werd bij hun onderzoekscentrum dat toen was gevestigd in Maidenhead. De La Rue drukt bankbiljetten, postzegels, aandelencertificaten, paspoorten, en andere soorten waardepapieren; en een belangrijk deel van het werk van het onderzoekscentrum betrof het bestuderen van methoden van vervalsers en valsemunten en om methoden te ontwerpen om de betrouwbaarheid van de producten van het bedrijf te verhogen.

Dit werk wekte bij hem belangstelling voor vervalste gedrukte en geschreven documenten in het algemeen, zodat hij bij zijn pensionering

in 1977 een privépraktijk kon starten als onderzoeker van documenten waarvan de echtheid wordt betwijfeld. Omdat hij onafhankelijk is, kan hij voor zowel het openbaar ministerie als de verdediging werken. Hij is eraan gewend om bewijs te leveren in een rechtszaak en zich te onderwerpen aan een kruisverhoor. Zijn werk omvatte de laatste jaren een breed scala van onderwerpen: van betwiste documenten uit de tijd van koningin Elizabeth I tot graffiti op muren, twijfelachtige testamenten, vervalste hypotheekovereenkomsten en tal van financiële documenten, anonieme en gifpen-brieven, dreigbrieven, een spionagegeval, onderzoek van vervalst geld en illegale drukplaten, identificatie van bankbiljetten-papier dat was gevonden in een afvoerbuis, en de waarde van foto's als bewijs. Hij beschouwt deze periode als de interessantste en misschien de meest zinvolle van zijn leven.

Hij heeft een leven lang interesse gehad in fotografie en van 1974 tot 1976 was hij president van de Royal Photographic Society of Great Britain. Hij heeft zijn hele leven ook belangstelling gehad voor de muziek van Franz Liszt, en is de nog in leven zijnde medeoprichter en voormalig voorzitter van de (English) Liszt Society.

De auteur beschrijft zichzelf als iemand die 'de vergelijkingen van Schrödinger en Dirac leest met de ogen van Francis Thompson'.